

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**AÇIK ALAN TASARIMINDA
KATILIM YÖNTEMLERİNİN ETKİNLİK DÜZEYİ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İdil AKYOL

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

OCAK, 2014

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**AÇIK ALAN TASARIMINDA
KATILIM YÖNTEMLERİNİN ETKİNLİK DÜZEYİ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İdil AKYOL
(519101013)**

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI

OCAK, 2014

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519101013 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **İdil AKYOL** ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**AÇIK ALAN TASARIMINDA KATILIM YÖNTEMLERİNİN ETKİNLİK DÜZEYİ DEĞERLENDİRİLMESİ**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı :   **Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI**   .....

İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri :   **Prof. Dr. Nuran Zeren GÜLERSOY**   .....

İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Güzin KONUK   .....

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Teslim Tarihi :   **16 Aralık 2013**

Savunma Tarihi :   **16 Ocak 2014**

ÖNSÖZ

Öncelikle üç buçuk yıl süren uzun yüksek lisans öğrenimimin ürünü olan bu çalışmada büyük emeği bulunan, bilgisini, deneyimini ve desteğini asla esirgemeyen ve beni tez yazım sürecim boyunca motive eden danışmanım Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI'ya,

Kıymetli katkıları, önerileri ve eleştirileri için Prof. Dr. Güzin KONUK'a ve Prof. Dr. Nuran Zeren GÜLERSOY'a,

Yüksek lisans öğrenimim boyunca yardımlarını ve ilgilerini esirgemeyen başta Prof. Dr. Haydar KARABEY, Doç. Dr. Ebru FIRİDİN ÖZGÜR ve sevgili mesai arkadaşlarım Barış GÖĞÜŞ, Ahmetcan ALPAN, Sinem SEÇER, Çağdaş SAYDAM, Ömer Devrim AKSOYAK ve Derya ALTINER olmak üzere, tüm Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyelerine, Zorlu tez yazım sürecimde moral ve motivasyonumu yüksek tutmak adına yanımda olan başta kıymetli dostlarım Tuba ZENGİNER, Nazlı AYDOĞAN ve Pelin KÜÇÜK olmak üzere sevgili arkadaşlarıma,

Ve hayatım boyunca beni daha iyiye ulaştırmam konusunda yüreklendiren, desteklerini esirgemeyen çok sevgili aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ocak 2014

İdil Akyol
Şehir Plancısı / Akademisyen

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
ÇİZELGE LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
ÖZET	xv
SUMMARY	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	1
1.2 Çalışmanın Kapsamı	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. PLANLAMA PARADİGMALARINDA KATILIM OLGUSU	5
2.1 Planlama Paradigmalarında Yaşanan Değişimler ve Katılım	5
2.2 Stratejik Mekansal Planlama ve Katılım Olgusu	10
2.3 Bölüm Sonucu	14
3. KATILIM KAVRAMI VE PLANLAMADA FARKLI KATILIM YÖNTEMLERİ	15
3.1 Katılım Kavramı ve Katılım Düzeyleri.....	15
3.2 Planlama ve Kentsel Tasarımda Farklı Katılım Yöntemleri	21
3.3 Katılım Yöntemlerinin Etkinlik Düzeyi Değerlendirmesi	27
3.4 Bölüm Sonucu	33
4. AÇIK ALAN TASARIMINDA KATILIMCI SÜREÇ ÖRNEKLERİ	35
4.1 Boston Wharf District Parkı Projesi.....	35
4.1.1 Proje alanının özellikleri	36
4.1.2 Planlama süreci	37
4.1.3 Projenin katılım süreci	38
4.1.4 Değerlendirme.....	42
4.2 Berlin Gleisdreieck Park Projesi	43
4.2.1 Proje alanının özellikleri	43
4.2.2 Planlama süreci	44
4.2.3 Projenin katılım süreci	45
4.2.4 Değerlendirme.....	50
4.3 Saint-Étienne Place au Changement Projesi	50
4.3.1 Proje alanının özellikleri	51
4.3.2 Planlama süreci	52
4.3.3 Projenin katılım süreci	52

4.3.4 Değerlendirme	55
4.4 Katılım Yöntemlerinin Uygulamalar Üzerinden Etkinlik Düzeyi Değerlendirmesi.....	56
4.5 Bölüm Sonucu	67
5. SONUÇ	69
KAYNAKLAR.....	73
ÖZGEÇMİŞ	77

KISALTMALAR

ABC	: Artery Business Committee
NPS	: National Park Services
MTA	: Massachusetts Turnpike Authority
BRA	: Boston Redevelopment Authority
ÉPASE	: Etablissement Public d'Aménagement Saint-Etienne

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1 : Literatürde Tanımlanmış Farklı Değerlendirme Kriterleri.....	30
Çizelge 3.2 : Araştırmacıların Değerlendirme Kriterlerinin Dökümü.....	33
Çizelge 4.1 : Örnek Projelerde Kullanılan Yöntemler.....	56
Çizelge 4.2 : Katılım Yöntemlerinin Etkinlik Değerlendirmesi.....	59
Çizelge 4.3 : Katılım Yöntemlerinin Etkinlik Değerlendirmesi ve Hakim Planlama Yaklaşımları.....	66

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1 : Arnstein'in Katılım Merdiveni.....	18
Şekil 3.2 : Çalıştay Örneği.....	24
Şekil 4.1 : Wharf District Park Proje Alanı ve Liman İlişkisi.....	36
Şekil 4.2 : Büyük Kazı Projesi'nin Yapıldığı Karayolu.....	37
Şekil 4.3 : Rose Fitzgerald Kennedy Yeşil Aksı Projesi ve Tasarlanan Parklar.....	38
Şekil 4.4 : Farklı Paydaşlarla Yapılan Toplantılar.....	39
Şekil 4.5 : Alanın Maketi.....	41
Şekil 4.6 : Wharf District Park Katılım Süreci.....	42
Şekil 4.7 : Projenin Uygulanmasının Ardından Wharf District Parkı.....	42
Şekil 4.8 : 1943'te Gleisdreieck.....	43
Şekil 4.9 : Berlin Yeşil Sistem Şeması.....	44
Şekil 4.10 : Gleisdreieck Park Katılım Süreci.....	45
Şekil 4.11 : İnternet Üzerinden Haritaya İşlenen Yorumlar ve Öneriler.....	47
Şekil 4.12 : Projeden Önce Arsanın Durumu.....	51
Şekil 4.13 : Konsept Proje.....	53
Şekil 4.14 : Marangozluk Çalıştayı.....	53
Şekil 4.15 : Bahçivanlık Çalıştayı.....	54
Şekil 4.16 : Meydanın Proje Tamamlandıktan Sonraki Durumu.....	54
Şekil 4.17 : Place au Changement Projesi Katılım Süreci.....	55

AAÇIK ALAN TASARIMINDA KATILIM YÖNTEMLERİNİN ETKİNLİK DEĞERLENDİRMESİ

ÖZET

Açık Alan Tasarımında Katılım Yöntemlerinin Etkinlik Düzeyi Değerlendirmesi adlı bu çalışmada kentsel tasarım projelerinde katılımın sağlanması amacıyla kullanılan katılım yöntemlerinin etkinlik düzeylerini değerlendirmeye yönelik bir çerçevenin ortaya konması amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında, kentsel tasarım ile yakın ilişki içerisinde olan planlama paradigmasında yaşanan dönüşümün katılım olgusunu nasıl etkilediği, planlama yaklaşımlarının literatürde tanımladığı katılım süreçlerinin uygulamada fark yaratıp yaratmadığı, farklı katılım düzeyleri ve yöntemlerinin neler olduğu, katılım yöntemlerinin etkinliğini ölçmeye yönelik kriterlerin neler olduğu ve kentsel tasarım projelerinin katılım süreçlerinde etkin yöntemlerin nasıl geliştirilebileceği de cevaplanmaya çalışılacak olan araştırma sorularıdır.

Çalışmanın ikinci bölümünde kentsel tasarım ve planlama disiplini ilişkisi gözetilerek, planlama yaklaşımlarında yaşanan dönüşüm ve farklı planlama yaklaşımlarının “katılım” olgusunu nasıl ele aldığı irdelenmiştir. Bu kapsamda geniş kapsamlı rasyonel planlama, savunucu planlama, aşamalı (adım adım) planlama ve son olarak stratejik mekansal planlama yaklaşımları incelenmiştir. Bu incelemede planlamanın ortaya çıkışından beri farklı düzeylerde de olsa katılımdan bahsedildiği; geniş kapsamlı rasyonel planlama ve savunucu planlamanın işaret ettiği planlamanın halk adına karar vererek, halka bilgi verdiği “planlamaya katılım”dan; kısmen adım adım (aşamalı) planlamanın ve asıl olarak stratejik mekansal planlamanın tarif ettiği müzakereci, farklı aktörlerin bir arada kararlara etki edebildiği ve şeffaf “katılımcı planlama”ya evrilen bir dönüşüm yaşandığı görülmektedir.

Üçüncü bölümde katılım olgusu ayrıntılı olarak incelenmiş, farklı katılım tanımları, literatürde tanımlanan farklı katılım düzeyleri ve katılım yöntemleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Katılım olgusunun farklı tanımları bulunsa da gerçek anlamıyla katılım halkın/bireyin karar verme süreçlerine dahil edilmesi, kararlara müdahale edebilmesi olarak tanımlanabilir. Literatürde yer alan farklı katılım düzeylerinin ortak özelliği de katılımcının kararlara etki gücü arttıkça katılım düzeyinin yükselmesidir. Ardından katılımda etkinlik değerlendirmesinin nasıl yapıldığına dair yöntemler araştırılarak, literatürde belirlenmiş değerlendirme kriterleri derlenmiştir. Yapılan incelemede katılım sürecinin karmaşıklığı ve ölçülebilir verilerle değerlendirilememesi nedeniyle kesin ve uzlaşmış bir değerlendirme sisteminin olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada da kentsel tasarım projelerinin katılım süreçlerinde kullanılan yöntemlerin etkinliğini değerlendirmeye yönelik altı kriterden oluşan bir kriter seti belirlenmiştir. Bunlar

karara etki, tasarıma etki, temsiliyet, erken katılım, şeffaflık ve kaynaklara erişim kriterleridir.

Dördüncü bölümde katılımcı süreçlerle uygulanmış, üç farklı açık alan tasarım projesi incelenmiştir. Projelerden ilki, Boston'da kent içerisinden geçen bir otoyolun yer altına alınması ile kazanılan kentsel alanın tasarımına yönelik geliştirilmiş olan Wharf District Park projesi, ikincisi Berlin'de yıllardır kullanılmayan bir alanın park olarak tasarlandığı Gleisdreieck Park projesi ve sonuncusu Fransa Saint-Étienne şehrinde boş bir arsanın meydan olarak yeniden işlevlendirildiği Place au Changement projesidir. Proje incelemelerinin ardından, projelerde kullanılmış olan 11 farklı katılım yöntemi belirlenmiş olan kriterler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu yöntemler duyuru, rehberli turlar, anket, odak grupları, çalıştay, halk toplantıları, açık oturumlar, internet tabanlı katılım, maket, toplumsal vizyon belirleme ve kendin yap yöntemleridir. Projelerde ortak kullanılan katılım yöntemleri yer alsa da projenin ölçeği, kapsamı ve katılımcı profilindeki farklılıklar yöntemleri çeşitlendiren etmenlerdir. Bu farklılıklar göz önünde bulundurularak uygun katılım yöntemlerinin geliştirildiği söylenebilir.

Etkinlik düzeyi değerlendirmesinde yöntemler sağladıkları kriterler arttıkça daha etkili olarak değerlendirilmektedir. Kriterlerin değerlendirmede farklı ağırlıkları olmasa da gerçek katılımdan bahsedilebilmesi için ilk kriter olan karara etki kriterinde etkili olmaları önemlidir.

Yöntemlerin etkinlik değerlendirmesi sonucunda her yöntemin kendi içerisinde kısıtlayıcıları ve zayıf yanları olduğu görülmüştür. Farklı yöntemler farklı düzeylerde katılımı sağlamakta ve aynı yöntemin uygulama aşamasındaki alternatif kullanımları yöntemlerin etkinliğini değiştirebilmektedir. En etkili katılım yönteminin hangisi olduğu ya da en başarılı katılım sürecinin hangi projede yer aldığı bu çalışmanın soruları arasında yer almamaktadır. Yapılan değerlendirme, yöntemlerin zayıf yönlerinin tespit edilerek geliştirilmesi ile etkinlik düzeylerini arttırmaya yönelik ipuçları vermeyi amaçlamaktadır. Yöntemlerin etkinlik düzeylerinin artırılmasının yanı sıra projenin amacı, kapsamı, ölçeği ve katılımı sağlanması beklenen toplumun özelliklerine uygun yöntemlerin belirlenerek, birden fazla yöntemin bir arada uygulanması etkin bir katılım süreci gerçekleştirilebilmesinde önemlidir.

Çalışmanın sonucunda, katılım yöntemlerinin geliştirilmesinde etkili olan planlama yaklaşımları da göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmede geniş kapsamlı rasyonel planlama, savunucu planlama ya da aşamalı planlama etkisiyle geliştirilmiş olan yöntemlerin hiçbirinin gerçek katılımın en önemli göstergesi olan karara etki kriterinde etkili olmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra stratejik mekansal planlama ilkeleri çerçevesinde geliştirilen yöntemlerin etkinlik sağlamada daha yüksek değerlere sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonucun stratejik mekansal planlamanın katılım konusunda yalnızca literatürde yeni bir yaklaşım ortaya koymadığı, yaklaşımın uygulamada da etkin bir katılım sürecine işaret ettiği söylenebilir.

EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF PARTICIPATION METHODS IN OPEN SPACE DESIGN

SUMMARY

In this study, it is aimed to set a framework for evaluating the effectiveness of participation methods, which are used to ensure public participation in urban design projects. In the scope of this study, the author will try to answer the questions of how the transformation of urban planning paradigms which have close relation with urban design, is effecting participation notion and to what extent the participation processes defined in planning literature could be put into practice. In addition on the one hand this study seeks to reveal the different levels and methods of participation processes and the criteria to evaluate the effectiveness of these methods, on the other it tries to present how to develop effective methods in participation processes of urban design projects.

In the second part of the study, considering the relation between urban design and urban planning, the transformation of urban planning approaches and the ‘participation’ notions of different urban planning approaches are reviewed. In this review, it can be seen that there is a shift from ‘participating in planning’ in which the urban planner decides for community while the community is only informed about the decisions in the end, that is supported by comprehensive rational planning and advocacy planning, to a transparent, deliberative ‘participative planning’ involving different stakeholders to negotiate and affect the decision-making processes. Incremental planning and strategic spatial planning approaches support the participative planning.

In the third part, the participation notion is reviewed and different participation definitions and different participation levels, which take part in the literature, are explained in detail. Despite the fact that the participation phenomenon has different definitions, it can be explained as the inclusion of the community and/or individuals to the decision-making processes and the intervention power of involved community to the decisions. Then, the methods to assess the effectiveness of participation means that defined in literature are explored and these assessment criteria, which have defined in the literature, are introduced. In this investigation it is observed that there is no a definite and recognized assessment system of participation process due to its complex structure and the lack of quantifiable data. An evaluation criteria set composed for assessing effectiveness of the methods, which can be used for the participation processes of urban design projects. These criteria are; influence on decisions, influence on design, representativeness, early involvement, transparency and resource accessibility.

In the fourth part, three open space design projects, which applied with participatory processes, are examined. First of them is the Wharf District Park project from Boston. It is about the design of an urban space, which is created through moving an elevated highway along the city to underground. Stakeholders that have been involved in the process range from government, businesses, and professional organizations, to nonprofits, community members, and the design community. The design team of Wharf District Park (EDAW), ensured participation both on governmental and local level through more than one hundred public meetings, charettes and a model of the area. The second case is the Gleisdreieck Park Project, which is about the design and transformation of a large vacant area in Berlin, which has designed as a park. In Gleisdreieck Park Project participation process has been started before the design and a design competition have been organized based on people's demands. And the last project is the Place au Changement, which was an empty lot that has turned into a square with a participatory process, in the city of Saint-Étienne, France. Place au Changement Project is the smallest case in this study but the feature of this project is the do-it-yourself method which is used in the participation process.

After the case examinations, eleven different participation methods used in the projects are evaluated in the context of the assessment criteria defined before. These methods are informing, guided tours, surveys, focus groups, charettes, community meetings, public hearings, Internet based techniques, models, community visioning, do it yourself. Although these case projects all have some common participation methods, the scope and the scale of the project, diversity of the participant profiles varies the methods. It can be said that the convenient participation methods are developed through paying regard to these diversity of factors.

In the evaluation of effectiveness level of methods, if the amount of the criteria met by a certain method increases; it is assessed as more effective method. In spite of the fact that each criteria has an equal value, a method has to meet the criteria of impact on decision-making to implement an authentic participation process.

In the end of the effectiveness evaluation of the participation methods, it was understood that every method has its own restrictions and weaknesses. Different methods provide different levels of participation and alternative implementations of the same method during the process may change the effectiveness of each method. The questions such as which is the most effective participation method or which project has the most successful participation process are not subject to this study. The evaluation aims to determine the weak aspects of each method and to give some clues to improve them. In addition to improvement of effectiveness levels of the methods, choosing appropriate methods for each project's aim, scope, scale and participant profile and combining these different methods are important to perform an effective participation process.

After the evaluation of the methods, it is found that every method has its own restrictions and weaknesses. It is also stated that defining proper methods, which are accordant with the involved community, its characteristics as well as the project aims, and combining different methods are important for the effectiveness of participation processes. In the conclusion of the study, the examination about the urban planning approaches which was effective on the development of participation methods, it is found that the methods which developed in the scope of strategic spatial planning principles have more value to ensure effectiveness. This conclusion

points out that, strategic spatial planning is not only providing a new approach about participation in literature, it also provides more effective participation process in practice.

1. GİRİŞ

1960 sonrası dönemde yaşanan kentsel toplumsal hareketler, mekânsal planlama ve tasarımda yalnız fiziki müdahalelerin yeterli olmadığını, planlamanın sosyal bilimlerle ilişkili olması gerektiği görüşünü tetiklemiştir. Bu dönemden sonra planlama anlayışlarında katılım kavramı önem kazanırken, temelleri yeni atılan kentsel tasarımın da disiplinler arası bir yapıda olması gerektiği ve her iki disiplinde de projelerde kullanıcının/halkın yalnızca sayılarla ifade edilmemesi gerektiği görüşleri tartışmaya açılmıştır.

Planlama paradigmalarında yaşanan dönüşüm, geniş kapsamlı rasyonel planlama ile başlayarak günümüzde de geçerli olan stratejik mekânsal planlama yaklaşımına varan bir sürece neden olmuştur. Bu süreçte geliştirilen yaklaşımların her biri katılım olgusuna farklı yaklaşmış, farklı katılım süreçleri tanımlamıştır. Bu dönüşüm sonucunda başlangıçta katılımın bilgilendirme düzeyinde gerçekleştiği “planlamaya katılım” yaklaşımından; kararların halk ve diğer aktörlerle müzakere edilerek alındığı “katılımcı planlamaya” varıldığı söylenebilir. Son yıllarda giderek kuvvetlenen, katılım süreçlerinin yalnızca planlanmasının yeterli olmadığı, aynı zamanda “etkili” bir katılım sürecinin gerçekleştirilmesinin gerektiği görüşü, katılımın etkinliğini değerlendirmeye yönelik çalışmaların da önem kazanmasına neden olmuştur.

Bu çalışma, planlama ve kentsel tasarım disiplinleri çerçevesinde kullanılan katılım yöntemlerinin etkinlik düzeylerini tartışmaya yönelik bir kriterler seti ortaya koymayı amaçlamakla birlikte, katılım sürecinin karmaşık yapısı ve ölçülebilir değerlerinin olmaması nedeniyle yöntemlerin süreç içerisinde kullanımlarını irdeleyen bir değerlendirme ortaya koymaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Günümüzde kentsel projelerde halk katılımının sağlanmasının önemi giderek artmakta ve katılım süreçleri farklı yöntemlerle sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak yalnızca katılımcı süreçlerin geliştirilmesi, katılımın etkili ve başarılı bir şekilde

sağlanmasında yeterli olmamaktadır. Bu süreçlerde uygulanan farklı yöntemlerin etkinliğini ölçmeye yönelik çeşitli çalışmalar bulunsa da, katılımın karmaşık yapısı ve başarısının sayısal yöntemlerle ölçülebilmesinin mümkün olmaması kesin bir değerlendirme sistematığının oluşturulmasını zorlaştırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı kentsel tasarım proje süreçlerinde uygulanan katılım yöntemlerinin tasarım/uygulama sürecinde etkinlik düzeylerini değerlendirmeye yönelik bir çerçeve ortaya koymak ve etkin yöntemlerin nasıl geliştirilebileceğini anlamaya çalışmak, tartışmaktır.

Kentsel tasarım ile yakın ilişki içerisinde olan planlama paradigmlarında yaşanan dönüşümün katılım olgusunu nasıl etkilediği, planlama yaklaşımlarının literatürde tanımladığı katılım süreçlerinin uygulamada fark yaratıp yaratmadığı, planlama ve tasarım alanında tanımlanan farklı katılım yöntemleri ve düzeylerinin neler olduğu, katılım yöntemlerinin etkinlik düzeylerini değerlendirmeye yönelik kriterlerin neler olduğu ve farklı yöntemlerin kentsel tasarım projelerinde nasıl uygulandığı araştırma soruları olarak belirlenmiştir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında öncelikle farklı planlama yaklaşımlarında “katılım” olgusu araştırılacak ve günümüzde geçerli olan, stratejik mekansal planlama anlayışının ön gördüğü katılım düşüncesi incelenecektir. Bu kapsamda incelenecek planlama paradigmları, geniş kapsamlı rasyonel planlama, savunucu planlama, aşamalı planlama ve stratejik mekansal planlama olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde katılım kavramı tartışılacak ve literatürde tanımlanmış farklı katılım düzeyleri ve yöntemleri derlenecektir. Bu aşamada geçmişten günümüze olabildiğince geniş bir yöntemler yelpazesi oluşturulması hedeflenmektedir. Katılım düzeyleri ve yöntemlerinin tanımlanmasının ardından, katılım yöntemlerinin etkinliğini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmış çalışmalar değerlendirilecektir. Farklı yaklaşımlarda belirlenen değerlendirme kriterleri derlenerek, bu çalışmada kullanılacak olan bir değerlendirme kriter seti tanımlanacaktır.

Dördüncü bölümde, farklı coğrafyalardan projelerinde katılım kavramını ön planda tutmuş olan projeler incelenecektir. Projelerin seçim kriterleri farklı ölçekte

gerçekleştirilmiş olmaları, farklı kullanıcı profillerine sahip olmaları ve farklı açık alan özellikleri göstermeleri olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda Amerika'dan Boston Wharrf District Parkı Projesi, Almanya'dan Berlin Gleisdreieck Park Projesi ve Fransa'dan Saint-Étienne Place au Changement Projesi anlatılacaktır. Her üç proje de açık kamusal alan olmakla birlikte, farklı yöntemler kullanılarak katılımcı süreçlerle tasarlanmış ve uygulanmıştır. Projelerin incelenmesinde proje alanının özellikleri, projeler geliştirilmeden önce işleyen planlama süreçleri ve uygulanan katılım süreçleri anlatılacak, kimlerin katılımının sağlandığı ve kullanılan yöntemler incelenecektir. Örneklerin incelenmesinin ardından, literatürde tanımlanmış ve örnek projelerin katılım sürecinde uygulanmış olan yöntemler, belirlenmiş olan kriterler seti çerçevesinde değerlendirilecek ve irdelenecektir.

Beşinci bölüm olan sonuç bölümünde, çalışmanın kavramsal bölümlerinden yapılan çıkarımlar ve belirlenmiş olan kriterler çerçevesinde katılım yöntemlerinin etkinlik değerlendirmesi çalışmasından elde edilen bulgular irdelenecek ve tartışılacaktır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Katılımın etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla öncelikle literatürde tanımlanmış olan katılım düzeyleri ve katılım yöntemleri araştırılmıştır. Ardından yine literatürde farklı çalışmalarda ortaya konan değerlendirme sistemleri incelenmiştir. Bu değerlendirme sistemlerinin ortaya koyduğu kriterler ve kriterlerin ölçüm yöntemlerinin araştırılmasının ardından, kentsel tasarım projelerinde yürütülecek katılım süreçlerinde kullanılan yöntemlerin değerlendirilmesini sağlayabilecek bir kriterler seti tanımlanmıştır. Yöntemlerin etkinlik düzeyi, örnek projelerde yöntemlerin uygulama süreçleri temel alınarak belirlenen kriterler üzerinden değerlendirilmiştir.

Çalışmada matematiksel olarak ölçülebilir veriler üzerinden farklı katılım yöntemlerinin etkinlik düzeyinin ya da “en iyi” yöntemin belirlenmesi değil; yöntemlerin planlanması ve uygulanması sürecinde etkinlik düzeylerini arttıracak bir kriterler setinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Kriterlerin değerlendirilmesi, örnek olarak incelenecek projelerde kullanılan farklı yöntemlerin uygulamada kriterleri sağlayıp sağlamadığı üzerinden yapılacaktır.

2. PLANLAMA PARADİGMALARINDA KATILIM OLGUSU

Kentsel tasarım disiplini ortaya çıkışından itibaren tanımı net olarak yapılamamış, ölçeği, kapsamı, yöntemi kesin sınırlarla belirlenememiş bir çalışma alanıdır. Ancak kentsel tasarımın planlama ile yakın ilişki içerisinde olduğu, bu iki disiplinin çoğu zaman iç içe geçtiği kabul edilebilir. Özellikle 1980 sonrası küresel sisteme entegre olabilmek ve diğer kentlerle rekabet edebilir hale gelmek için geliştirilen kentsel tasarım projeleri, dönemin planlama pratiği içerisinde önemli bir yer tutmakta ve planlama ile tasarımın kentsel projeler bağlamında ilişkisini güçlendirmektedir.

Planlama disiplini ortaya çıkışından beri katılım olgusundan farklı düzeylerde de olsa bahsetmektedir. Geniş kapsamlı rasyonel planlama ile başlayan yaklaşımların zaman içerisinde yalnızca bilgilendirme düzeyinde “planlamaya katılım”dan, müzakere ortamında kararların üretildiği “katılımcı planlama”ya evrildiği görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde yapılan literatür taramasında farklı planlama yaklaşımlarının ortaya koyduğu katılım olgusu incelenecek, planlama yaklaşımlarının değişim sürecinde planlamanın değişen rolü de aktarılacaktır.

2.1 Planlama Paradigmalarında Yaşanan Değişimler ve Katılım

Rönesans ve Reform hareketlerinin ardından gelen Aydınlanma Çağı bilimin, bilimsel düşüncenin ve akılcılığın (rasyonalite) önemini arttırmış; rasyonel düşünce ile geleceğin tahmin ve kontrolünün mümkün olduğu düşüncesi de gelişmiştir (Firidin, 2004). Bu ortamda modernist düşüncenin en önemli araçlarından biri de planlama kurumu olarak ortaya çıkmıştır (Şengül, 2002).

Mekânsal planlama ya da daha dar kapsamlı olarak kent planlama fikri ve uygulaması Tarım Devrimi ile yerleşik yaşama geçilen ve ilk kentsel yerleşmelerin oluşmaya başladığı Neolitik Çağ’a dek uzansa da, bugün anladığımız anlamda (modern) planlama, yalnızca mekânsal düzeyde, mimari öğelerin birbirleriyle ilişkilerinin estetik bir düzenlemesi ile sınırlı görmeyen, daha karmaşık ve girift toplumsal ilişkiler ağının bir ifadesi ve etkileyicisi olarak karşılıklı ilişkisellik içinde

ele alan yaklaşımın geçmişi, Sanayi Devrimi'ni izleyen dönemle başlar (Ersoy, 2012).

Kent planlamanın bu dönemde ortaya çıkması, Sanayi Devrimi'nin yol açtığı kırdan kente göçün, kentlerde yeterli altyapı, konut stoku ve ulaşım hizmetiyle karşılanamamasının yarattığı sorunlara çözüm arayışıyla doğrudan bağlantılıdır. Erken modernite olarak da adlandırılan bu dönemde ortaya çıkan mekana müdahale anlayışı, genellikle kentlerdeki sağlıksız yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedeflemektedir. 19. yüzyılın sonları, 20. yüzyılın başlarında reformistler tarafından geliştirilen kent ütopyaları (Bahçe Kent, Radiant Kent, Brodacre Kent gibi) veya kentteki mevcut kamusal alanlara inşa edilecek görkemli yapılarla kentlerin güzelleştirilmesi yaklaşımları (Güzel Şehir Hareketi) “modernist” çabalar olarak yorumlanabilir. Ancak toplumsal sorunların mekan aracılığıyla çözülebileceği ve aslında oluşturulan tek tip yaşam tarzının toplumun tüm kesimlerine hitap edeceği inancı ciddi eleştiriler doğurmuştur (Şengül, 2002).

Bu yaklaşımlar, modern planlama anlayışının temelleri olarak tanımlansa da, o dönemde henüz literatürde yer almayan kentsel tasarım disiplinin örnekleri sayılabilir. Planlama, mimarlık ya da kentsel tasarım değil de, “kent mimarlığı” olarak adlandırılan bu projeler, fiziksel tasarım müdahaleleriyle toplumsal sorunların çözülmesini amaçlasa da, kentin iktisadi ve sosyal ilişkilerini yorumlama ve düzenlemede yetersiz kalmıştır. Bu anlamda erken dönem planlamanın temellerinde mimarlık ve kentsel tasarım disiplinlerinin etkilerini okumak mümkündür.

Kentlerde giderek artan sorunlar ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında kentlerin düzenlenmesi fikri, o dönemde devletin her alandaki üstünlüğü ve hakimiyeti ile de bağlantılı olarak, daha kurumsal ve resmi bir planlama anlayışını ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde hakim olan planlama yaklaşımı, planın kamu adına merkezi ya da yerel yönetim tarafından uzman plancıya yaptırıldığı, plancının en iyi kararı vereceği ve bu kararı değerlendirebilecek tek otoritenin merkezi hükümet kabul edildiği geniş kapsamlı rasyonel planlamadır (Firidin, 2004).

Geniş kapsamlı rasyonel planlama, arazi kullanımı, altyapı ve bölgeleme kararları ile kenti şekillendirmeye ve yönetmeye çalışırken kent imgesi de mimarlar tarafından

üretilmektedir. Bu dönemde planlama ile tasarım birbirinden ayrı çalışarak modern kenti biçimlendirmiştir (Baş, 2006).

Bu dönemde planlama sürecine halkın katılımı genellikle bilgilendirme düzeyindedir. Kamu yararı kavramı planlamanın merkezine yerleştirilmiş olsa da; kamu yararının gözeticileri kamunun kendisi değil şehir plancılarıdır. Lane (2005) “Blueprint Planning” olarak tanımladığı bu dönemde, halkın katılımının seçimler haricinde söz konusu olmadığını, vatandaşlara planın amaçları hakkında söz hakkı vermenin dönemin planlama pratiğinin doğasına ters olduğunu, plancının halk adına karar verme gücüne ve görüşüne sahip olduğunu belirtmektedir.

Bu dönemde katılım olgusunu önemseyen plancılar ise geniş kapsamlı rasyonel planlama sürecinin ilk aşamasının, halk ve/veya yönetim mekanizmalarıyla tartışılarak amaçların belirlenmesi olması gerektiğini önermektedir. Ancak bu yaklaşımda da geniş kapsamlı amaç ve hedeflerin toplumun tamamı tarafından kavranarak, onaylanamayacağı kabulü üzerinden hareket edilerek, ancak kısmi hedeflerin belirlenmesinde bu tartışmaların etkili olabileceği belirtilmektedir. Bu aşamada kısmi olmanın ölçüsünün tanımlanmaması ve bu kısmi hedeflerin birbirleriyle ilişkili olmasına dair bir çözüm getirilmemesi bu katılım yaklaşımının eleştirildiği noktalardır (Şengül, 2002).

Geniş kapsamlı rasyonel planlama, kendisini toplumun üzerinde bir konuma yerleştirmiş ve bunu meşrulaştırmak adına “kamu yararı”nı gözettiğini savunmuş olsa da uygulamada ortaya çıkan sonuçlar, bu anlayışın toplumsal eşitsizliğe yol açtığını işaret eder niteliktedir (Şengül, 2002). 1960’larda modernizmin eleştirilmeye başlaması ve yoğun olarak yaşanan toplumsal hareketlerin yaratmış olduğu etki ve planlama uygulamaları sonucunda karşılaşılan sorunlar geniş kapsamlı rasyonel planlamanın meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmuştur. Gelen en temel eleştiri; geniş kapsamlı rasyonel planlamanın toplumun tüm kesimlerini kapsamadığı, güçsüz kesimlerin haklarının savunulmasına izin vermediği yönündedir. Davidoff (1965) bu durumu dengelemek amacıyla plancının, toplumun ezilen ve dışlanan kesimlerini savunması rolünü üstlenmesi gerektiğini ortaya koymuş ve “savunucu planlama”nın ana hatları çizilmiştir.

Savunucu planlama, planlama sürecinin teknik bir süreç, plancının ise teknisyen olduğu bir yaklaşım yerine; dönemdeki siyasallaşma hareketlerinin de etkisiyle,

plancının siyasal bir süreç içerisinde aktif rol oynadığı bir yaklaşım önermektedir (Şengül, 2002). Bu yaklaşımın şehircilik alanında halkın planlamaya katılımını gerçekleştirmeyi amaçlayan pek çok plancıyı bir araya getiren ilk hareket olduğu söylenebilir.

Davidoff (1965) planlama sürecinin, demokratik bir kentsel yönetim ortamı yaratabilmek için vatandaşları dahil etmesi gerektiğini söylemektedir. Ancak katılımın vatandaşları yalnızca haberdar ederek değil, plan kararları hakkında bilgilendirerek ve profesyonel planlıların dili ile cevap verebilecek hale getirerek sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Ancak savunucu planlama yaklaşımı da geniş kapsamlı rasyonel planlamaya yönelttiği eleştirilere karşılık, özellikle güçsüz kesimlerin savunulmasında yetersiz kalmış; planlılar bu kesimlerin sorunlarını onların katılımı ile değil, halkın yerine hareket ederek, sorunlarını kendi anladıkları biçimde planlara aktararak çözmeye çalışmışlardır.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından modernizm ve bağılı olarak planlama kurumu farklı görüşler tarafından eleştirilmeye başlamıştır. Bu eleştirilerden biri olan Habermas'ın (1984), planlamanın gerekliliğini reddetmeyen, ancak sivil toplum merkezli, aşağıdan yukarıya örgütlenmiş bir planlama anlayışını savunan, araçsal rasyonalite yerine iletişimsel rasyonalite temelli dolayısıyla arabuluculuk ve görüşme eksenli görüşleri, farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Doğru olan karara ulaşmanın karşılıklı konuşma ile sağlanabileceğini ve bu doğru kararın toplumdaki topluma değişebileceğini savunan iletişimsel rasyonalite, planlama alanında mekânsal sorunların çözülmesinde toplumun farklı kesimlerinin bir araya gelerek bir müzakere ortamının yaratılması gerekliliğinin vurgulanması şeklinde etkili olmuştur (Boswell, 2000 aktaran Gedikli, 2012). Modernist dönemin pozitivist gerçeklik anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkan “müzakere” post-modernist dönemde gerçekliğe ulaşmanın yolu olarak tanımlanmıştır (Gedikli, 2012).

Savunucu planlamanın ardından iletişimsel rasyonalite etkisiyle geliştirilen yaklaşımlarda, plancının rolü de değişime uğramış; geniş kapsamlı rasyonel planlamada “teknisyen” savunucu planlamada “siyasi” rolünü üstlenen planlı bu kez farklı gruplar/kesimler arasında iletişimi sağlayacak bir “moderatör/kolaylaştırıcı” olarak konumlanmıştır. Plancının görevi, halkın planlama alanıyla ilgili

beklentilerine etki etmeyecek şekilde farklı aktörler arasında arabuluculuk yapmak olarak tanımlanmaktadır. Plancı modernist dönemin planlama yaklaşımlarında cevapları ve çözümleri dayatan bir uzman olarak tanımlanırken; yaşanan paradigma kaymaları sonucu artık halkın kentsel problemlere olan cevapları ve çözümleri hakkında bilgi edinerek, farklı talepleri anlamaya çalışan ve bu farklılıkların tartışılmasını sağlayarak arabuluculuk yapmakla yükümlüdür (Şengül, 2002; Taylor, 1999).

Modernizmi ve yarattığı planlama kurumunu eleştiren bir başka görüş liberal/yeni sağ görüştür. Toplumun temel taşını birey ve bireysel girişimcilik olarak gören liberal eleştiri; kamu yararı temelli planlama anlayışının toplumu bireyin üzerine koyarak, bireysel özgürlük ve girişimciliği kısıtladığını; ortaya çıkan baskıcı toplumsal yapı ve planlama anlayışı nedeniyle öngörülen katılımı sağlayamadığını; bu planlama anlayışını belli grupların çıkarlarını gözeterek anti-demokratik bir sürece dönüştüğünü iddia eder (Şengül, 2002).

1950'lerin sonunda geniş kapsamlı rasyonel planlamaya eleştiri olarak geliştirilen bir diğer yaklaşım aşamalı planlamadır. Aşamalı (adım adım) planlamanın temellerini atan Lindblom (1959), geniş kapsamlı rasyonel planlamanın uygulamada mümkün olmadığını, aslında uygulamada başvuru olan yolun aşamalı planlama olduğunu iddia etmektedir. Savunucu planlama ile benzer şekilde, geniş kapsamlı rasyonel planlamanın tanımladığı kamu yararı kavramının, toplumun çok katmanlı yapısı içerisinde tüm grupların çıkarlarını yansıtmadığını ileri süren aşamalı (adım adım) planlama yaklaşımı, planın uygulanabilir kılınması için daha az sayıda politika üzerine yoğunlaşılacak ve bu politikaların önerilerinin çıkar gruplarının tartışmasına açıldığı bir yöntem önermektedir (Ersoy, 2012).

Aşamalı (adım adım) planlama, geniş kapsamlı rasyonel planlamanın kökten ve kapsamlı değişiklikler önerdiği için tüm alternatifleri öngörmesinin mümkün olmadığını ve politika belirleme sürecinin müzakereye izin vermediğini savunmaktadır. Lindblom (1959) önerdiği yöntemde süreci, sorunları çözmeye yönelik politikaların sadeleştirilerek belirlenmesi, üzerlerinde uzlaşmaya varılana kadar alternatifleri ile süreç içerisinde sürekli olarak yeniden tanımlanması ve düzeltilmesi şeklinde öngörmektedir. Süreçte plancı tarafsız bir arabulucu olarak, farklı çıkar gruplarının demokratik bir ortamda uzlaşmalarını sağlamakla yükümlüdür. Adım adım (aşamalı) planlama farklı çıkar gruplarının eşit temsil

seviyesine sahip olduğu ve gúcün eşit dağıldığı bir toplum yapısını kabul ettiği için o dönemde eleştirilse de; yaklaşımın neo-liberal politikaların gündeme geldiği 1980 sonrasında güncellenerek ileride bahsedilecek olan stratejik mekânsal planlamaya evrildiği söylenebilir (Ersoy, 2012).

Modernizme ve geniş kapsamlı rasyonel planlamaya yöneltlen tüm bu eleştiriler ve yaşanan değişimler planlama-mimarlık ilişkisinin de yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan kentsel tasarım disiplini, planlama ve mimarlık arasında başka bir ölçek ve yaklaşım geliştirerek, çeşitlilik, farklılık ve yerelliği ön plana çıkararak müdahaleler geliştirmeyi amaçlamıştır. Planlar ve mimari projelerin arasında kentsel tasarım rehberleri yeni ve esnek müdahale alanları geliştirmişlerdir.

2.2 Stratejik Mekansal Planlama ve Katılım Olgusu

1980 ve sonrası dönem post-modernizm, iletişimsel akılcılık, liberalizmin getirdiği serbest piyasa ekonomisi, bireyselleşme ve küreselleşme kavramları ile şekillenerek, bir kırılma noktası yaratmıştır. Yıllardır süregelen Keynesyen politikaların yerini, 1970 krizinin ardından, liberal ekonomi almış ve devlet piyasaya müdahalesini hafifleterek, serbest piyasa koşullarını kabul etmiştir. Serbest piyasa ekonomisi ile kamusal hizmetlerin de özel sektöre devredilmesi, toplumsal eşitsizliği ve kutuplaşmayı doğurmuş; bu kutuplaşmanın özellikle metropollerde mekânsal olarak da görülebilir hale gelmesi planlama için yeni bir sorun alanı olarak tanımlanmıştır (Firidin, 2004).

Bu dönemde tüm dünyada etkili olan küreselleşme süreci, planlamada yeni politikalar ortaya çıkarmıştır; rekabet edebilirlik ve yerel özelliklerin ön plana çıkarılması. Bu yeni politikalar çerçevesinde yerel yönetimler bir yandan kentlerin küresel sisteme ve rekabet ortamına ayak uydurabilmesi amacıyla pek çok yatırım ve prestij projesi geliştirirken bir yandan da kendilerini ve kentleri farklı kılan yerelliklerini ön plana çıkararak korumayı amaçlamaktadır (Gedikli, 2012).

Diğer yandan 1980'lerden sonra etkili olan katılımcı ve işbirlikçi planlama paradigması karar verme süreçlerine yalnızca yönetim mekanizmalarının değil, etkilenecek tüm grupların katılımını; bu grupların ortak bir görüş oluşturarak karar

verme sürecine etki ettiği açık ve şeffaf bir sürecin önemini vurgulamaktadır (Ataöv, 2007).

Post-modernizmin getirdiği iletişimsel akılcılık, katılımcı planlama paradigması ve küreselleşmenin de etkisi ile farklı aktörler/paydaşlar arasında müzakere ortamının sağlanabilmesi için yatay ve ağsal bir örgütlenmeyi gerekli kılmıştır. Tüm bu şartlar, günümüzün ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni bir planlama yaklaşımı olarak stratejik mekânsal planlamanın ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır.

1960’larda özel sektördeki şirketlerin uyguladığı bir yöntem olarak ortaya çıkan stratejik planlama, 1980 sonrasında mekânsal planlama alanında da etkili olmuştur. Stratejik mekânsal planlama farklı coğrafyalarda farklı yasal düzenlemeler ve planlama geleneklerinin etkisiyle çeşitli şekillerde yorumlanmış; bu nedenle tanımı konusunda da bir uzlaşma sağlanamamıştır.

Healey ve diğerleri (1999) stratejik mekânsal planlamayı, yeni yerel kurumsal kapasiteler yaratmak amacıyla kurumlar arası ilişkiler ile politikaları belirleyen ve düzenleyen aktif bir sosyal süreç olarak tanımlamaktadır. Plan yapım sürecinin, farklı kurumsal ilişkiler ve pozisyonlardaki insanların bir araya geldiği ve mekânsal değişikliklerin yönetimi için politikalar geliştirdiği sosyal süreçler olduğunu söylemektedirler.

Mazza (2000 aktaran Gedikli, 2012) strateji ve koalisyon kavramlarının ilişkisi üzerinden gitmekte ve bu kavramların bir arada olduklarında anlamlı olduklarını söylerken, stratejik mekansal planlamanın da “ortak stratejiler etrafında koalisyon kurmaya yönelik” olduğunu belirtmektedir. Strateji ancak bir koalisyon ile belirlenmişse ve koalisyon da ancak bir strateji etrafında toplanıp uzlaşmışsa anlamlı hale gelmektedir.

Gedikli (2012) stratejik mekânsal planlamayı, yöntem olarak katılımlı modelleri benimseyen; kentlerin/bölgelerin ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve örgütsel boyutlarda gelişimini amaçlayan bütüncül bir yaklaşım olarak tanımlamakta ve bu planlamanın sürecinin başarılı olmasında her aşamada katılımın ve aktörler arası eşgüdümün sağlanmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Stratejik mekansal planlamayı, diğer planlama yaklaşımlarından farklı kılan özellikleri ile de tanımlamak mümkündür. Bu özellikler;

- GZFT Analizi
- Vizyon Belirleme
- Katılım
- Rekabetçilik
- Eyleme Yönelik Olma olarak sıralanabilir (Kaufman ve Jacobs, 1987; Gedikli, 2012; Albrechts, 2004).

GZFT Analizi: Stratejik mekansal planlamanın, özel sektörden aldığı bir analiz yöntemi olan GZFT (Güçlü/Zayıf/Fırsat/Tehdit) analizi, topluluğun ya da yerleşmenin içerisinde barındırdığı güçlü ve zayıf yönleri ile dışarıdan etki edebilecek fırsat ve tehditlerin ortaya konmasını amaçlamaktadır (Gedikli, 2012; Firidin, 2009). Stratejik mekansal planlama, topluluğun ya da yerleşmenin eylem kapasitesini güçlü ve zayıf yönlerinin fırsatlar ve tehditler bağlamında değerlendirilerek belirlemeyi; zayıf yönlerin azaltılmasına, güçlü yönlerin ise geliştirilmesine yönelik politikalar üretmeyi hedeflemektedir.

Vizyon Belirleme: Stratejik mekansal planlama sürecinde, tüm aktörlerin ortak görüşünü yansıtan bir vizyon çerçevesinde politika ve stratejiler belirlenmektedir. Bu vizyon planının uzun dönemde varmak istediği noktayı tarif eden, akılda kalıcı bir yazılı ifade olması önemlidir (Albrechts, 2004; Gedikli, 2012).

Katılım: Stratejik mekansal planlama, katılımın sürecin her aşamasında var olduğu, kamu ve özel sektörün bir arada yer aldığı ve toplumun geniş kesimlerinin karar verme sürecine dahil edildiği müzakereci bir ortam öngörmektedir (Firidin, 2009; Gedikli, 2012). Stratejik mekansal planlamada katılımı Albrechts (2004) demokratik süreçlerde kapsayıcılığı, yönetim mekanizmalarında şeffaflığı, farklı sosyal gruplar ya da sınıflar arasındaki gücün eşit dağılımını sağlayan, planlılar ve yönetim mekanizmalarının halka karşı sorumluluklarının bilincinde olduğu ve halkın sesini duyurarak farklı ölçeklerdeki çıkarları ve kaygılarına yönelik yaratıcı çözümler üretebildikleri; diyaloga açıklık, hesap verebilirlik, işbirliği ve uzlaşmayı öne çıkaran bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Rekabetçilik: Küreselleşmenin ve neoliberal politikaların etkisiyle ve özel sektör yaklaşımının bir getirisi olarak rekabet edebilirlik stratejik mekansal planlamada önemli bir yaklaşımdır. Küresel sistemin getirdiği yarışma ortamı, kentlerin de sisteme eklenebilmek için yatırımı çekebilmelerini, yatırımı çekebilmek için de rekabetçi rollerini tanımlamalarını gerektirmektedir.

Eyleme Yönelik Olma: Stratejik mekansal planlama, geleneksel planlama yaklaşımlarına göre daha çok eyleme, uygulamaya ve sonuca yöneliktir (Kaufman ve Jacobs, 1987). Geleneksel planlamaya geçmişten beri yöneltilen eleştirilerden biri olan eyleme yönelik olmaması ve planların uygulamaya konulamaması argümanlarına karşılık, stratejik mekansal planlama kısa dönemde de çözüm üretebilmek amacıyla, plandan ayrı bir belge olarak da hazırlanabilen eylemler ve eylem planlarını ortaya koymaktadır. Bu eylemlerin, planda belirlenen stratejilerin uygulanabilmesine olanak sağlayacak olan projeler ile hayata geçirilmesi amaçlanırken, projelerin aktörleri ve süreçleri de tanımlanmaktadır (Gedikli, 2012).

Stratejik mekansal planlamanın rekabet edebilirlik ve eyleme yönelik olma yaklaşımları, kentlerin projeler yoluyla yeniden biçimlendirilmesiyle sonuçlanırken, kentsel tasarımın planlama sürecindeki ve ekonomik kalkınmadaki rolü de yeniden tanımlanmaktadır (Gospodini, 2002). Kent mekanının dönüştürülerek sermayenin çekilmesi amaçlanırken, kentsel tasarım önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Kentlerin özgün tasarımlara ev sahipliği yapmasına ya da kentsel mekanın kalitesini iyileştirmeye yönelik bu projelerin ekonomik anlamdaki sonuçlarının yanısıra, toplumsal yapıda yaratacağı değişimlerin dikkate alınması, projelerin üst planlarla bir bütünlük içerisinde gerçekleştirilmesi ve genellikle bu projelere sahne olan kamuya ait alanların kamu yararı kavramı çerçevesinde projelendirilmesi önemlidir (Firdin, 2009).

Görüldüğü gibi, stratejik mekansal planlamanın tanımı üzerinde ortak bir karara varılamamış olsa da, katılımın sağlanmasının önemi her çalışmada vurgulanmaktadır. Stratejik mekansal planlamanın öngördüğü katılıma dair genel nitelikler; planlamanın her aşamasında olması gerektiği, ideal olarak tüm kamu ve özel sektör aktörlerini içermesi gerektiği, toplumun organizasyon, liderlik ve sosyal görünürlük açısından zayıf kesimlerini de dikkate alarak planlanması gerektiği ve süreç boyunca yaşanan tartışmalar ve tartışmalar sonrası ulaşılan fikir birliğinde uygulayıcılarla

izleyiciler arasında uzlaşmayı sağlaması olarak tanımlanmıştır (Castells ve Borja, 1997 aktaran Firidin, 2009).

2.3 Bölüm Sonucu

Planlama disiplini ortaya çıkışından beri katılım olgusundan bahsetmektedir. Farklı planlama yaklaşımlarının farklı düzeylerde katılımı tanımlamış olduğu; hatta kamunun katılımı ve temsili üzerinden şekillenen yaklaşımlar olduğunu söylemek mümkündür. Geniş kapsamlı rasyonel planlama ile yalnızca planıcının süreç sonunda halkı bilgilendirdiği, tek taraflı bir bilgi akışının sağlandığı planlamaya katılım yaklaşımı zaman içerisinde evrilerek müzakere ortamında gerçekleştirilen, farklı aktörlerin birlikte karar aldığı katılımcı planlamaya dönüşmüştür.

Kentsel tasarım disiplini planlama ile yakın ilişki içerisinde olan, çoğu zaman içiçe geçen ve günümüzde de planlamanın kentleri şekillendirmede kullandığı etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Planlama paradigmlarında yaşanan dönüşümler, kentsel tasarım disiplini üzerinde de etkili olmuş; öncelikle 1960’larda kentsel hareketler ve modernizm eleştirileri çerçevesinde yaşanan dönüşüm, ardından 1980’lerde küreselleşmenin ve neoliberal politikaların etkileri kentsel tasarımın yaklaşımları, kapsamı ve tasarımcının rolü üzerinde de etkili olmuştur.

1980 sonrasında yaşanan modernizmden, postmodernizme; kamu yararının dışarıdan tanımlanmasından, toplumdaki bireylerin tarafından tanımlanmasına; planlamaya katılımdan, katılımcı planlamaya; araçsal rasyonellikten, iletişimsel rasyonelliğe dönüşüm (Tekeli, 2009) planlama paradigmlarında da dönüşüme sebep olmuş ve katılımcı yaklaşım çerçevesinde stratejik mekansal planlama yaklaşımı ön plana çıkmıştır. Küreselleşme ve neoliberal politikaların da etkisi ile oluşan rekabet ortamı, kentlerin küresel sisteme entegre olabilmek adına öncelikle çevresel kalitelerini yükseltmeleri ve özgün tasarımlara ev sahipliği yapabilmeleri ön şartını getirirken, kentsel tasarım projelerinin bu süreçteki rolü de giderek artmıştır. Stratejik mekansal planlamanın tanımladığı katılımcılık ilkesinin de etkisiyle gün geçtikçe katılımcı süreçlerle gerçekleştirilen tasarım projelerine yenileri eklenmektedir.

3. KATILIM KAVRAMI VE PLANLAMADA FARKLI KATILIM YÖNTEMLERİ

Bu bölümde öncelikle katılım kavramının özellikle planlama alanında gündeme gelme süreci, farklı tanımları ve çeşitli çalışmalarda tanımlanmış katılım düzeyleri anlatılacaktır. Ardından literatürde tanımlanmış katılım yöntemleri sıralanarak ayrıntılı bir şekilde incelenecek; son olarak katılımın etkinliğini ölçmeye yönelik literatürde yer alan çalışmalar ve yaklaşımlar incelenecektir. Bu inceleme sonucunda kentsel tasarım projelerinde katılım yöntemlerinin etkinliğini değerlendirmeye yönelik bir kriterler seti oluşturulacaktır.

3.1 Katılım Kavramı ve Katılım Düzeyleri

Katılım kavramının geçmişinin demokrasi ile paralel ilerlediği, Eski Yunan'da halkın karar alma mekanizmalarına katılımının söz konusu olduğu söylenebilir. (Till, 2005) Platon'un Devlet adlı eserinde tasavvur ettiği konuşma, toplanma, oy verme özgürlükleri ve herkesin eşit olarak temsil edildiği düzen, bugün bireylerin özgürlüklerinin, karar verme haklarının kısaca demokrasinin temellerini oluşturmuştur (Billington, 1974 aktaran Sanoff, 2006).

Planlama ve kentsel tasarımda ise karar alma sürecinde katılımın sağlanmasına ilişkin görüşler 1960'larda, yaşanan toplumsal farkındalık süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kentsel bağlamda yurttaşlık hakları, savaş karşıtlığı, kadın hakları ve alternatif kültür çerçevesinde gelişen olaylar, Amerika'da kentsel hareketler olarak adlandırılmıştır. (Sanoff, 2006) Yine aynı yıllarda özellikle Paris merkezli yaşanan öğrenci hareketleri Avrupa'da da barış, özgürlük, eşitlik temelli söylemler geliştirilerek katılım konusunun gündeme gelmesinde etkili olmuştur (Yoldaş, 2012).

Bu dönemde Amerika'da yeni konut ve otoyol projeleri için, kentsel yenileme ve yoksul mahallelerin "temizliği" adı altında gerçekleştirilen yıkımlar, kentsel tasarımın ilk örneklerini oluştururken; diğer yandan kentlerin mekansal ve sosyal dokularında bozulmalara ve pek çok yerinden edilme sürecine de sebep olmuştur. Bu

süreçler sonucu ortaya çıkan ayaklanmalar, 1954 yılında oluşturulan Kentsel Yenileme Kanunu'nda katılımı zorunlu hale getirmiştir. Yasal düzenlemeler bununla sınırlı kalmamış, 1960'larda farklı yasalarda da katılımın sağlanması bir zorunluluk olarak yer almaya başlamıştır (Hou, 2011).

Planlama, mimarlık ve tasarımda katılımı savunan ya da işaret eden yaklaşımlar farklı şekillerde isimlendirilmiş ve tanımlanmıştır. Sanoff (2000) "Topluluk İçin Tasarım" (Community Design) kavramını kullanırken, katılımı toplumun karar verme süreçlerine doğrudan dahil edilmesi olarak tanımlamakta ve sahte ve gerçek katılım olmak üzere iki farklı katılım düzeyinden bahsetmektedir. Sanoff (2000) topluluk için tasarım kavramını, toplum planlaması (community planning), toplum mimarlığı (community architecture), sosyal/toplumsal mimarlık (social architecture), toplumsal kalkınma (community development) ve toplum katılımı (community participation) kavramlarını kapsayan üst başlık olarak kullandığını ve tüm bu kavramların yerel halkın yaşadıkları çevrenin fiziksel ve sosyal gelişim sürecine dahil edilmesini vurguladığını belirtmektedir.

Smith (1983 aktaran Rowe ve Frewer, 2000) ise halk katılımını, bir karardan etkilenecek olan topluluğun, bu karara etki edebilmesi amacıyla geliştirilmiş, halka danışmayı, onları dahil etmeyi ya da bilgilendirmeyi amaçlayan bir prosedür olarak tanımlamaktadır. Bu tanımın katılımı bir süreç olarak gördüğü ve bilgilendirme, danışma ve dahil etme düzeylerini işaret ettiği söylenebilir.

Wulz'a (1986) göre katılım, dahil olan gruplar tarafından farklı şekillerde gerçekleştirilen karar verme sürecidir. Katılımın aktif ya da pasif olarak gerçekleştirilebileceğini belirten Wulz, bu iki ucu uzman kontrolündeki katılım ve kullanıcı kontrolündeki katılım olarak tanımlamaktadır.

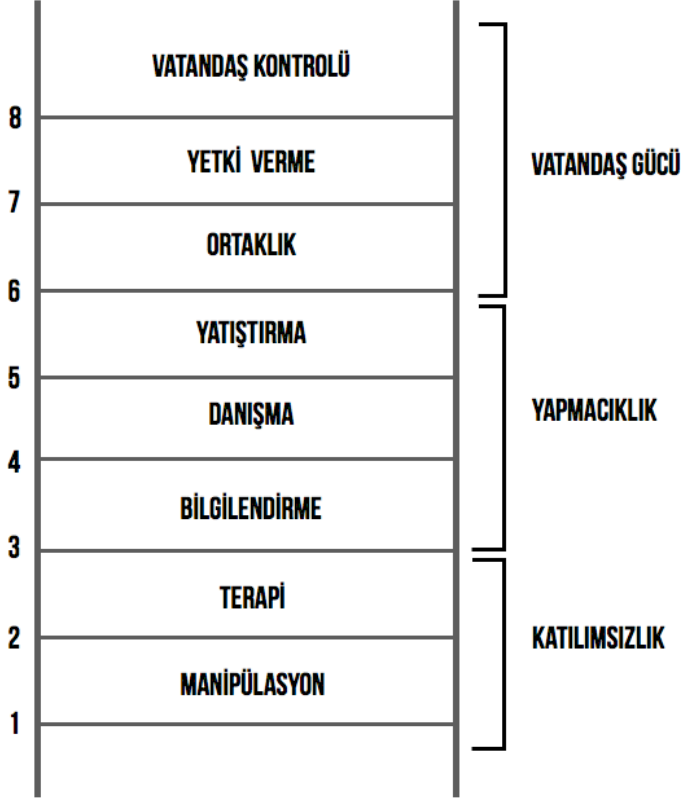
Wulz (1986) rol yapma, anket yapma, bölgesellik, diyalog kurma, alternatif sunma, ortak karar verme ve kullanıcının karar vermesi olmak üzere yedi farklı katılım düzeyinden bahsetmektedir. Rol yapma, tasarımcının kendisini kararlardan etkilenecek kişilerin yerine koyarak fikir geliştirdiği, katılımın en pasif düzeyidir. Anket yapma, halkın fikirlerini almaya yönelik araştırmaların yapıldığı düzeyi işaret etmektedir. Bölgesellik, belirli bir bölgede yaşayan yerel nüfusun fiziksel tasarımdan beklentilerini ve davranış hareketlerini anlamayı hedefleyen ancak kullanıcıların kararlara etki etmediği bir düzeyi tanımlamaktadır. Diyalog kurma düzeyinde

katılım, tasarımcıyla yerel halk arasında, çoğunlukla resmi olmayan görüşmelerle çift yönlü bir bilgi akışı içerisinde gerçekleştirilir ancak son kararı veren tasarımcıdır. Alternatif sunma, yerel halkın onlara sunulan birkaç alternatif içerisinde birini seçmeleri ile gerçekleştirilen katılım düzeyidir. Bu düzeyde alternatifler hazırlanırken, tasarımcı kullanıcılarla diyalog içerisinde. Daha önceki düzeylerde halkın pasif katılımı söz konusu iken ortak karar alma düzeyinde tasarımcı ile katılımcılar arasında bir denge oluşturulmuştur. Halkın tasarım sürecinin başından itibaren dahil edildiği bir düzey olan ortak karar alma düzeyi, halkın aktif katılımı ile kararların alındığı bir aşamadır. Kullanıcının karar verdiği düzeyde ise tasarımcının etkisi daha da azalmış, kullanıcı kendin-yap yöntemi ile karar üretmeye ve uygulamaya başlamıştır.

Planlama ve tasarım süreçlerine katılım olgusunun tartışılmaya başlandığı dönemde yayınlanmış olan A Ladder of Citizen Participation çalışmasında Arnstein (1969) vatandaş katılımını, özellikle ekonomik ve politik olarak dezavantajlı grupların gelecekte söz sahibi olmasını amaçlayan bir güç dağılımı olarak tanımlamakta ve farklı katılım düzeylerini 8 basamakta tanımlamaktadır. (Şekil 3.1)

Bu basamaklar aşağıdan yukarıya; manipülasyon, terapi, bilgilendirme, danışma, yatırma, ortaklık, yetki verme ve vatandaş kontrolüdür. Arnstein'in merdiveni yukarıya çıktıkça artan katılım düzeylerini gösterirken, ilk iki basamak "katılımsızlık", sonraki üç basamak "sembolik/yapmacık katılım", son üç basamak ise "halkın/vatandaşın gücü" olarak gruplanmıştır.

Katılımsızlık olarak tanımlanan ilk iki basamak, manipülasyon ve terapi; insanların planlamaya katılımını sağlamaktan çok, güç sahiplerinin katılımcıları "eğitmesini" ya da "iyileştirmesini" amaçlayan yöntemlerdir. Bu yöntemler genellikle projelerde katılımın sağlandığını kanıtlamaya yönelik olarak uygulanır ancak katılımcıların ya da katılımı sağlama amacıyla oluşturulmuş komitelerin hiçbir yasal yaptırım gücü yoktur.

Şekil 3.1 : Arnstein'in Katılım Merdiveni.
(Arnstein, 1969)

Yapmacılık olarak tanımlanan ikinci düzeyde, bilgilendirme ve danışma basamakları katılımcıların fikirlerini söylemesine olanak verebilir ancak yine de güç sahiplerinin bunları dikkate alma garantisi yoktur. Bilgilendirme katılımın temelini oluşturursa da, katılım sürecinin tek yönlü –profesyonellerden vatandaşlara- bir bilgi akışı sağladığı bu aşamanın ötesine geçememesi gerçek bir katılım süreci ortaya koymaz. Bilgilendirme basamağında medya yolu ile yapılan bilgilendirmeler, broşürler ve posterler yaygın olarak kullanılan yöntemlerdir. Danışma basamağında ise davranış araştırmaları, mahalle buluşmaları ve açık oturumlar öne çıkan yöntemler olmakla birlikte bu yöntemler sonucu elde edilen bilgilerin planlama sürecinde dikkate alınacağı kesin değildir. Bu aşamada katılımcıların sayılardan ibaret oldukları söylenebilir. Yatıştırma basamağında karar verici mercilerin içerisine seçilmiş katılımcıların yerleştirilmesi söz konusudur. Bu aşamada katılımcıların karar verme süreçlerine etki etmeye bir adım daha yaklaştıkları ancak inisiyatifin güç sahiplerinde olduğu belirtilmektedir. Ayrıca seçilen katılımcıların toplumun ya da etkilenecek kesimin görüş ve isteklerini ne kadar başarılı yansıtabildikleri de bu düzeyde getirilen eleştiriler arasındadır.

Arnstein'in (1969) halkın/vatandaşın gücü olarak tanımladığı son aşamanın diğer düzeylerden farkı, karar verme gücünün yeniden dağıtılmış olmasıdır. Bu basamaklarda katılımcılar, çeşitli ortaklıklar içerisine girebilir, hatta ilerleyen basamaklarda karar verme süreçlerinde baskın hale gelebilir ya da yönetimde tam güce sahip olabilirler. Ortaklıklar basamağında, vatandaşların güçlü bir liderliğe sahip olması, bu liderlere harcadıkları zaman ve emek karşılığında ödeme yapabilecek ekonomik kaynaklara sahip olmaları ve kendi tekniklerini, avukatlarını veya organizatörlerini işe alabilecek ya da işten çıkartabilecek kaynaklarının olmasının, güç sahipleri ve plan üzerinde gerçek yaptırımlar uygulayabilmeleri açısından önemli olduğu belirtilmektedir. Bu düzeyde katılımın örgütlenmesi ve kurumsallaşmasının önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

Tekeli (2009) beş farklı katılım yaklaşımından bahsetmektedir. Bunlar;

1. Planı halka benimsetmek
2. Katılım yoluyla plancının bilgilenebilmesi
3. Halkın plan kararlarına katılımı
4. Eleştirel akılcılığın gerçekleştirilebilmesi amacıyla katılımın sağlanması
5. Bölüşmeye değil, yaratmanın heyecanına katılım olarak tanımlanmıştır.

İlk yaklaşım olan planın halka benimsetilmesi yaklaşımı, pazarlama tabiriyle planın satılması olarak tasvir edilmiştir. Bu yaklaşımda plancının kamu yararını sağlamak amacıyla tüm bilgi birikimiyle plan kararlarını üretmesi ve bu kararları halka kabul ettirmesi söz konusudur. Ancak bu yaklaşımda bilgi akışının tek yönlü olması ve halkın plan kararlarına müdahale edememesi gerçek bir katılımdan söz edilemeyeceğini göstermektedir.

Katılım yoluyla plancının bilgilenebilmesi yaklaşımı, ilk yaklaşımla oldukça benzerlik göstermekte yalnızca plancının halkın sorunlarını yansıtmakta yetersiz kalması durumunda halkla bir ilişki kurarak, bilgi alması söz konusudur. Bu aşamada da plancı kamu yararına karar vermekte, halkın karar verme süreçlerine katılımı söz konusu olmamaktadır.

Halkın plan kararlarına katılımı, Tekeli'nin (2009) tanımladığı ilk iki yaklaşımdaki planlama anlayışının ve plancının rolünün değişime uğrayarak siyasallaşmasını gerektiren bir aşamadır. Planlama teknik bir süreç olmaktan çıkarak, herkesin

katılabileceği, belirli sınıfların çıkarlarına değil, tüm toplumun üzerinde uzlaşabileceği çıkarlara yönelik siyasal bir sürece dönüşmekte; katılım ise bir demokrasi gereği olarak algılanmaktadır.

Katılımı eleştirel akılcılığın gerçekleştirilmesinin aracı olarak gören yaklaşım, ilk iki düzeyin araçsal akılcılığın bir ürünü olduğunu söylerken; üçüncü düzeyin ise farklı istekler ve çıkarlar arasında uzlaşma sağlanacağı görüşünün yeterli olmadığını bilimin “doğru” tanımı ile toplumun “iyi” tanımının birleştirilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Toplumsal iyi ancak halkın katılımı ile kollektif bir söylem oluşturularak belirlenecek ve rasyonelliği bu söylem içerisinde değerlendirilebilecektir. Bu aşamadaki farklılık katılımın yönünün değişmesidir. Diğer yaklaşımlarda dışlanan ve çağırılan halk iken, burada mevcut bir katılım süreci içerisinde planının katılımı beklenmektedir.

Tekeli'nin (2009) tanımladığı son yaklaşım ise katılımın kaynak bölüşümünü amaçlamakla sınırlı kalmayıp, toplumun kendi kaynaklarını da seferber edebildiği; bölüşmeyi değil, birlikte yaratmayı amaçlayan bir katılım sürecini ifade etmektedir. Kısıtlı kamu kaynaklarının bölüşümünün ötesine geçerek, bireysel kaynakların da sürece dahil edildiği bir katılım yaklaşımı toplu tüketim, özel tüketim dengesini değiştirerek kaynak sorununu çözücü bir hale gelebilir.

International Association For Public Participation (IAP2) ise farklı bir katılım düzeyi tanımlaması yapmaktadır. Buna göre bilgilendirme, danışma, dahil etme, işbirliği yapma ve yetki verme olarak beş ayrı düzey tanımlanmıştır. Bilgilendirme, halkın problemleri, alternatifler ve/veya çözümleri anlayabilmesini sağlamak amacıyla objektif bir şekilde bilgilendirilmesi sürecidir. Bilgilendirme düzeyinde, halkın aktif katılımının sağlanması değil, projedeki problemleri, alternatif projeleri ve getirilen çözümleri anlayabilmesini sağlayacak yeterli bilginin verilmesi amaçlanmaktadır. Danışma, yapılan analizler, hazırlanan tasarım alternatifleri ve kararları hakkında halkın fikirlerinin alındığı aşamadır. Bu aşamada halkın önceden bilgilendirilmesi, fikirlerinin dikkate alınması ve halktan gelen geri dönüşlerin plan kararlarını nasıl etkilediği hakkında bilgi verilmesi önemlidir. Ancak son kararı halk değil, tasarımcı vermektedir. Dahil etme, sürecin başından itibaren halkla birlikte çalışarak, sorunlar ve yerele dair konuların anlaşıldığı ve geliştirilen alternatiflere yansıtıldığı düzey olarak tanımlanmaktadır. İşbirliği yapma düzeyi, alternatiflerin geliştirilmesi ve çözüm üretilmesi aşaması da dahil olmak üzere, her aşamada halkla birlikte karar

verilen bir düzeyi tanımlarken; halkın çözüm üretilirken doğrudan öneride bulunmasını ve bu önerilerin kararları maksimum düzeyde etkilemesini beklemektedir. Yetki verme aşamasında ise tüm karar halka aittir, halkın ürettiği çözümler doğrudan uygulanmaktadır.

Görüldüğü gibi katılımın varlığı, etkili bir katılımın sağlanması için yeterli olmamaktadır. Halkın kararlara müdahale hakkının olması, Arnestein'in (1969) değişiyile gücün yeniden dağıtımının sağlanması etkin katılım süreçlerinin yaratıldığını göstermektedir.

Tekeli (2009) bu konuda katılımın genişledikçe meşruiyetinin artacağını, katılımı genişletmenin de iki önemli aracı olduğunu söylemektedir. Bunlardan ilki, katılımın içeriğinin gerçeğe yakınlığıdır. Katılım sürecinin amacı ve kapsamı açık ve net olduğu ölçüde gerçek kararlara katılım niteliği de artacaktır. İkincisi ise katılımı zaman içerisinde gerçekleştirilerek, başarıya ulaşacak bir süreç olarak algılamının önemidir. Bu anlamda katılım sürecinin planlanmasının, başarıya ulaşmada son derece önemli olduğu söylenebilir.

Katılımın farklı düzeylerde gerçekleşmesi, temelde projedeki katılım sürecinin halkı ne kadar dahil etmeyi amaçladığı, katılım sürecinin şeffaflığı ve netliği (Tekeli, 2009), halk tarafından alınan kararların, belirtilen görüşlerin ya da getirilen önerilerin karar verme sürecinde ne düzeyde etkili olduğu (Sanoff, 2000) ve katılım sürecinde güç dağılımının nasıl yapıldığı (Arnstein, 1969) ile yakından ilişkilidir.

3.2 Planlama ve Kentsel Tasarımda Farklı Katılım Yöntemleri

Bu bölümde literatürde tanımlanmış olan farklı katılım sağlama yöntemleri ele alınacak, geçmişten günümüze tanımlanmış ve uygulanmış farklı yöntemler sıralanacaktır.

1970'ler planlama süreçlerinde katılımı sağlamanın ölçütünün katılımcı sayısı olduğu, imza toplamanın ve imza atan kişi sayısının fazlalığının katılımın başarısı olarak algılandığı bir dönemdir. Ancak günümüzde plancılar ve tasarımcılar katılımcı sayısından çok, etkili ve anlamlı halk katılımını sağlamayı amaçlamaktadırlar (Kelly ve Becker, 2000). Bu bağlamda, farklı durumlarda ve farklı yapıdaki toplumlarda ve projelerde katılımın etkinliğini artırıcı çeşitli yöntemler geliştirilmiştir.

Sanoff (2000) katılım yöntemlerini beş ana kategoriye ayırmaktadır. Bunlar;

1. Farkındalık Yöntemleri
2. Dolaylı Yöntemler
3. Grup Etkileşim Yöntemleri
4. Açık Uçlu Yöntemler
5. Beyin Fırtınası Yöntemleri

Farkındalık yöntemleri, halkı konu hakkında bilgilendirerek, farkındalığı ve katılım isteğini arttırmayı amaçlayan, gerçek katılım sürecinden önce gerçekleştirilen ön hazırlık yöntemleri olarak tanımlanabilir. Sanoff (2000) bu yöntem kapsamında iletişim teknolojilerinden yararlanılabileceğini belirtmekte ve gazete, radyo ve televizyonlarda yayınlanacak haberlerin halkı bilgilendirme aşamasında etkili olacağını savunmaktadır. Bilgilendirme ve farkındalığı arttırmaya yönelik bir diğer yöntem, plan ya da tasarımdan etkilenecek alanlarda rehberli turlar düzenlemektir. Rehberli turlar katılımcılara çevrelerini mevcut tartışmalar ekseninde yeniden keşfetmeleri ya da yaşanacak değişimleri kestirebilmeleri fırsatını vererek, katılımcı sürece dahil olup olmayacaklarına karar vermede yardımcı bir yöntem olarak kullanılabilir. Rehberli turlarda, belirlenmiş olan rotada projeyi temsil eden durakların ziyaret edilmesi ve bu duraklarda alanın sorunları ve potansiyelleri hakkında katılımcıların katkısının sağlanması önemlidir.

Sanoff'un (2000) dolaylı yöntemler olarak tanımladığı anket ve araştırmalar, nüfusun bir kısmının fikrini almak, davranışlarını belirlemek ve bilgi edinmek amacıyla kullanılabilir. Anketler özellikle katılım sürecine vakit ayıramayan kesimlerin görüşlerini alma konusunda fırsat yaratmaktadır. Ancak anketlerde örneklem ve katılımcı profilinin amaca yönelik belirlenmesi doğru sonuçlara ulaşılması açısından oldukça önemlidir (Kelly ve Becker, 2000). Bu yöntemdeki sorun, sonuçların soruları yanıtlayanlardan çok, anketi ya da araştırmayı hazırlayanların duruşunu yansıtılabilmeleridir.

Grup etkileşim yöntemleri, sayıları değişebilen gruplarla gerçekleştirilen odak grupları ve çalıştaylar (charette) olarak tanımlanmıştır. Odak grupları, ortak demografik özelliklere göre ya da konuyla/problemlerle ilgili olarak topluluğun geri kalanını temsil edebilecek özelliklere sahip seçilmiş kişilerden oluşan ve bir kolaylaştırıcı eşliğinde belirli konuları tartışmaya yönelik toplantılardır. Genellikle konu üzerindeki farklı görüşlerin ya da uzlaşma düzeyinin anlaşılması veya daha geniş katılımlı etkinliklerde alınmış kararlar hakkında detaylı bilgi alınması amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Odak grubu toplantıları, genellikle yarım gün sürmekle birlikte, yaklaşık 10-12 kişinin katılımıyla gerçekleştirilir (Ministry for the Environment of New Zealand, 2006; Davis ve diğ., 2013).

Odak grupları haricinde de kolaylaştırıcı eşliğinde toplantılar düzenlenerek katılım sağlanabilmektedir. Kolaylaştırıcı eşliğindeki toplantılar, kazançtan doğrudan bir payı olmayan bir kişi eşliğinde, farklı grupların karmaşık konuları çözmesini sağlamaya yönelik toplantılardır. Toplantı sürecinde paydaşlar, üzerinde uzlaştıkları bir çözüm üretmeye ya da ortak ihtiyaçlarını, hedeflerini ve fırsatları belirlemeye çalışırlar. Bu toplantılarda kolaylaştırıcının, en temel anlamda tartışmaların organize, üretici ve saygı çerçevesinde gerçekleştiğini sağlamaya yönelik nötr bir rol üstlenmesi ve katılımcıların güvenini kazanmış olması önemlidir (Davis ve diğ., 2013).

Çalıştaylar (charette) ise belirli bir sorunu çözmeye yönelik biraraya gelmiş farklı çıkar grupları ile gerçekleştirilen, konunun kapsamına ve katılımcı sayısına göre birkaç gün ya da daha uzun sürebilen, yoğun bir katılım sürecidir. Uzmanları ve halkı biraraya getirerek, kısa süre içerisinde, problemlere çözüm üretilmesini, mekansal kararlar geliştirilmesini sağlayan bir yöntem olan çalıştaylarda, başarılı bir süreç için doğru aktörlerin katılımının sağlanması ve katılımcılara doğru bilgilerin iletilmesi oldukça önemlidir. Bu yöntemde planlar, fotoğraflar, maketler gibi görsel araçlar da alternatif geliştirmede kullanılmaktadır (Sanoff, 2000).

Şekil 3.2 : Çalıştay Örneği.

(Ministry for the Environment of New Zealand, 2006)

Çalıştaylar özellikle tasarım sürecinin başlangıcında, konsept oluşturulurken geniş katılımı sağlamaya yönelik etkin yöntemler olarak görülmektedir. Çalıştay sürecinde tasarımcılar ve uzmanlar, katılımcıların beklentilerini ifade edebilmesi ve tasarım konusunda önerilerini dile getirebilmeleri açısından destek sağlamaktadır (Ministry for the Environment of New Zealand, 2006).

Açık uçlu yöntemler, geniş bir kitleyi bilgilendirme, toplumun onayı alma ya da ilgisini arttırmayı amaçlayan, halk toplantıları (community meeting) ve forumlar/açık oturumlar olarak tanımlanmaktadır. Halk toplantıları, genellikle topluma tasarım önerileri ve alternatiflerini sunmada kullanılan bir yöntem olmakla birlikte, geniş katılım ve kısıtlı süre nedeniyle katılımcıların birebir görüşlerini alma ve dolayısıyla etkili bir katılım sağlama konusunda yetersizliği nedeniyle eleştirilmektedir. Sanoff (2000) bu toplantıların genellikle oylamalarla desteklendiğini ve bu oylama sürecinin görüşlerini açıkça ifade edemeyen kesime de katılma imkanı sunduğunu belirtmektedir. Halk toplantılarının daha etkili kullanılabilmesi için toplantıların olabildiğince geniş bir kitleye duyurulması, kamuya açık, yerel mekanlarda gerçekleştirilmesi (Ministry for the Environment of New Zealand, 2006) ve toplantı sonucunda elde edilen bilginin ve yorumların anlamlandırılarak karar verme sürecine yansıtılması önemlidir (Kelly ve Becker, 2000).

Halk toplantılarına ek olarak, genellikle Amerika’da yasal bir zorunluluk olarak gerçekleştirilen açık oturumlar (public hearings) da açık uçlu yöntemler arasında sayılmaktadır. Gerçek bir katılım sağlamadığı için oldukça eleştirilen açık oturumlar, ilgili kurum ya da kuruluş tarafında hazırlanmış olan plan ya da projelerin tasarım sürecinin sonunda halka sunulması olarak gerçekleşmektedir. Tamamen bilgilendirme amaçlı kullanılan bu yöntem, tasarım sürecinin sonunda uygulandığından, halkın bu aşamada öneri getirmesi ya da karşı çıkması ya planın tamamen iptali ve yeni bir plan hazırlanması ya da halkın yorumlarının dikkate alınmamasıyla sonuçlanmaktadır. Bu nedenle, açık oturumların halkın karar verme sürecinde yer aldığı, etkili bir katılım yöntemi olduğu söylenemez (Kelly ve Becker, 2000; Sanoff, 2000).

Sanoff’un (2000) beş temel yönteminden sonuncusu olan beyin fırtınası yöntemleri, klasik beyin fırtınası haricinde alternatif yöntemleri de kapsamaktadır. Klasik beyin fırtınası yönteminde üç ila dokuz kişinin katılımıyla, sözlü ifadelerle problemlere çözüm üretilmesi amaçlanmaktadır. Alternatif yöntemler daha fazla kişiyle gerçekleştirilebilen, katılımcıların tanınan süre içerisinde not kartları, eskiz kağıtları hatta bilgisayarlar aracılığıyla fikir ve öneri geliştirdiği, ardından tüm bu fikir ve önerilerin tartışıldığı süreçler olarak tanımlanabilir. Amaç mümkün olduğunca fazla fikir ve çözüm önerisi toplamak ve yargılamadan fikirlerin olgunlaşmasını sağlamaktır.

Bu beş ana kategori haricinde tanımlanan bir başka katılım yöntemi, iletişim teknolojilerinin kullanımı ile sağlanan yöntemlerdir. Katılımcılara video konferans olanağı sağlayan çeşitli programlar, kişisel bilgisayarlar üzerinden fikirlerin ve dökümanların paylaşılabilirdiği sanal bir ortam sunabilmektedir. İnternet ortamında, harita üzerinde katılımcıların yorum yapabildiği, önerilerini mekana işleyebildiği sanal platformlar günümüzde katılımı sağlamaya yönelik kullanılan yöntemlerdir.

Katılımı sağlamaya yönelik başka bir yöntem, planlama ve tasarım oyunlarıdır. Oyunlar, katılımcı grupların planlama ve tasarım senaryolarına göre uyarlanmış masa oyunları, fotoğraf analizleri, rol yapma, hikaye anlatımı ve tiyatro performansları gibi farklı yöntemlerle, özellikle katılım sürecinin başlangıcında bilgilendirilmelerini amaçlamaktadır (Ministry for the Environment of New Zealand, 2006). Özellikle rol yapma yöntemi, katılımcıların gerçek bir durumun simülasyonu içerisinde rol alarak, problemleri farklı bakış açılarıyla ele alabilmelerini ve empati kurarak kendilerini ve toplumun geri kalanını daha iyi anlayabilmelerini sağlamayı hedeflemektedir. Oyun sürecinde amaç kesin kararlar elde etmek değil, halkın ilgisini çekmektir ancak ortaya çıkan kararlar daha sonra geliştirilebilmektedir (Sanoff, 2000).

Katılım süreçlerinde fikirlerin, önerilerin ve alternatiflerin fiziksel mekanda yansımalarını görmek, katılımcıların yeterli teknik bilgiye sahip olmasalar da projeyi anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bunun için kullanılan en yaygın yöntem, maket oluşturulmasıdır. Katılımcılar çeşitli büyüklük ve şekillerdeki kentsel dokuyu simgeleyen parçalarla, önerileri ya da oluşturulan senaryoları üçüncü boyutta görselleştirerek bir anlamda test edebilmektedir.

Tasarım sürecinin başında, toplumun farklı kesimlerinden temsilcileri bir araya getirerek gelecekleri hakkında ortak bir vizyon belirlenmesini amaçlayan yaklaşımlarda toplumsal vizyon belirleme çalışmaları önemli bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Vizyon belirlenirken, toplumun sahip olduğu değerler, fırsatlar ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmakta ve ortaya çıkan vizyon, belirlenen amaç ve hedeflerle eylem planlarına yansıtılmaktadır. Vizyon belirleme süreci odak grupları toplantıları, tasarım çalıştayları, katılımcı haritalamalar, rehberli turlar, beyin fırtınası ve anketlerle de desteklenebilmektedir (Davis ve diğ., 2013).

3.3 Katılım Yöntemlerinin Etkinlik Düzeyi Değerlendirmesi

Son yıllarda giderek daha fazla önem kazanan katılımın sağlanması fikri, farklı yöntemleri de beraberinde getirmiştir. Bu yöntemlerin tamamı katılım süreçlerinde bir araç olarak kullanılsa da, farklı düzeylerde ve etkinlikte katılımı sağladıkları söylenebilir. Katılımın tanımı, düzeyleri ve yöntemlerindeki çeşitlilik, katılımın karmaşık yapısının bir sonucudur. Çalışmanın önceki bölümlerinde de bahsedildiği gibi, halk katılımının net bir tanımı yapılamamakta, katılım düzeyleri hakkında farklı yaklaşımlar yer almaktadır.

Günümüzde başarılı bir projenin gerçekleştirilmesi, başarılı ve etkili bir katılım sürecinin kurgulanması ve yönetilmesi ile yakından ilişkilidir. Şüphesiz sürecin başarısında katılımı sağlamak amacıyla kullanılan/tercih edilen yöntemlerin etkinliği de büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışma, farklı katılım yöntemlerinin etkinliğinin değerlendirilebilmesine dair bir çerçeve çizmeyi amaçlamaktadır.

Yöntemlerin etkinliğine dair literatürde yapılmış çeşitli çalışmalar ya da katılım sürecini uygulayan kurum ve kuruluşlar tarafından yayınlanmış rehberler olsa da, bu çalışmalar çoğunlukla yöntemlerin nasıl daha etkili kullanılacağına dair öneriler ve yöntemlerin güçlü ve zayıf yönlerine dair değerlendirmelerden oluşmaktadır (Rowe ve Frewer, 2000).

Yapılan literatür taraması sonucunda da, katılım yöntemlerinin uygulamadan sonra ne kadar etkili olduklarını ölçmeye yönelik standart bir yöntem geliştirilememiş olduğu görülmüştür. Literatürde tanımlanmış farklı kriter setleri bulunsa da, yöntemlerin kesin olarak etkili olup olmadığını değerlendirebilecek bir yaklaşım geliştirilememiştir. Değerlendirme yapmanın zorluğunu Rosener (1978); katılım sürecinin karmaşıklığı, yöntemlerin başarısını ya da başarısızlığını ölçecek kapsamlı ele alınmış ve üzerinde fikir birliğine varılmış bir kriterin ya da değerlendirme yönteminin olmaması ve bu değerlendirmeyi ölçülebilir kılacak araçlar olmaması ile ilişkilendirmektedir.

Rosener (1978) değerlendirmenin amacını, yöntemin, karar verme sürecine sağladığı katkıyla, başlangıçta belirlenen amaçları gerçekleştirmeye yönelik etkilesinin ölçülmesi olarak tanımlamaktadır. Ancak değerlendirmeden önce, katılım yönteminin amaç mı, araç mı yoksa her ikisi de mi olarak algılandığına karar verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Katılımın bir amaç olarak değerlendirildiği çalışmalarda, bu değerlendirme ölçülebilir kriterlerle yapılabilmekte, katılımcı sayısının, katılımcı profilinin, katılım sürecine ayrılan sürenin ve/veya katılım sıklığının belirlenmesi ile ölçüm yapılabilmektedir. Ancak katılımın bir araç olarak algılandığı değerlendirmelerde, yöntem ile varılmak istenen amaç arasındaki ilişkiler yakından incelenmeli ve iki temel soru sorulmalıdır. İlk soru, katılımın varmak istediği amaç ve hedeflerin neler olduğuyla bunların kimin amaç ve hedefleri olduğu sorusu iken; ikinci soru bu yöntem ya da süreçle, varılmak istenen amaç ve hedefler arasındaki sebep-sonuç ilişkisinin nasıl belirleneceğidir. Ancak Rosener (1978) bu ilişkinin belirlenmesinin zorluğunun katılımın etkinliğinin değerlendirilmesini de zorlaştırdığını ve karmaşıktırdığını belirtmektedir.

Rowe ve Frewer (2000) de yöntemlerin etkinliğine yönelik değerlendirme yapılabilmesi için öncelikle, yöntemin “etkinliği”nin neleri kapsadığının, katılım sürecinin sonunda elde edilmesi beklenen çıktının ne olduğunun belirlenmesi ve bu çıktıyı elde etmeye katkısı olan süreçlerin tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Rowe ve Frewer (2000) tarafından, yöntemlerin etkinliğinin değerlendirilmesine dair yapılan kapsamlı çalışmada bir değerlendirme kriterleri seti oluşturulmuştur. Bu kriterler kabul edilebilirlik kriterleri ve süreç kriterleri olmak üzere iki ana başlık altında toplanmıştır. Kabul edilebilirlik kriterleri, bir yöntemin etkili olarak planlanması ve uygulanmasına yönelik kriterler olarak tanımlanırken, süreç kriterleri bir yöntemin halk tarafından onaylanma ve etkili olarak algılanma potansiyeline dair kriterlerdir. Bir yöntemin etkinliğinin ölçülebilmesi için, her iki kriter seti tarafından değerlendirilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bu yaklaşıma göre, katılım sürecinin nasıl ve ne amaçla planlandığı önemli bir kriterdir. Ancak bu sürecin katılımcılar tarafından nasıl algılandığı ya da onaylanıp, onaylanmadığı da diğer önemli kriterdir. Çok iyi planlanmış bir katılım süreci ya da yöntemi çok iyi halk tarafından kabul edilmeyebileceği gibi; halkın kabul ettiği ya da tatmin olduğu bir süreç ya da yöntemin halkın kararlar katılımını sağlamamış olmaması da muhtemeldir. Rowe ve Frewer (2000) her iki kriterin de sağlanamadığı süreç ve yöntemleri başarısız olarak değerlendirmektedir.

Bu kapsamda;

1. Temsiliyet
2. Bağımsızlık ve Tarafsızlık
3. Katılım Aşaması
4. Karara Etki
5. Şeffaflık
6. Kaynaklara Erişim
7. Beklentilerin Netliği
8. Karar Verme Sürecinin Yapılanması ve İzlenmesi
9. Maliyet Verimliliği değerlendirme ölçütleri olarak belirlenmiştir. İlk beş kriter kabul edilebilirlik kriterlerini, sonraki dört kriter ise süreç kriterlerini temsil etmektedir.

Temsiliyet kriteri, katılım sürecine projeden ve kararlardan etkilenecek topluluğun tamamını temsil edecek katılımcıların dahil edilmesi gerekliliği üzerinden belirlenmiştir. Bağımsızlık ve tarafsızlık kriteri, katılım sürecinin tarafsız bir bakış açısıyla yönetilip yönetilmediğini değerlendirmeyi amaçlarken; hem süreci yönetenlerin hem de katılımcı halkın tarafsız ve bağımsız davranmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Katılım aşaması kriterinde halkın karar alma sürecine hangi aşamada dahil edildiği değerlendirilmektedir. Bu kriterde, katılımın olabildiğince erken aşamalarda başlatılması yöntemin etkinliğini arttırıcı bir etkidir. Karara etki kriteri, katılımın özünü oluşturan, uygulanan yöntem sonucunda elde edilen sonuçların kararlara gerçek anlamda etki edip etmediğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yöntemin sonuçlarının, kararlara doğrudan etkisi arttıkça yöntemin etkinliği de artmaktadır. Şeffaflık kriteri, yöntemleri karar verme sürecinin şeffaflığı üzerinden değerlendirirken, halkın sürecin tüm aşamalarını ve kararların nasıl alındığını görebildiği yöntemleri etkili olarak tanımlamaktadır (Rowe ve Frewer, 2000).

Süreç kriterlerinden ilki olan kaynaklara erişim kriteri, katılımcılara gerekli bilgi, profesyonel destek, malzeme ve zamanın sağlanması gerekliliğini vurgulamaktadır. Beklentilerin netliği kriteri, katılım sürecinin amacının ve kapsamının önceden belirlenerek, katılımcılara açıkça anlatılması ilkesi üzerinden yöntemleri değerlendirmektedir. Bir diğer kriter olan karar verme sürecinin yapılanması ve izlenmesi ise katılımcılar açısından kararların nasıl alındığına dair soru işaretlerinin giderilmesi açısından yöntemlerin şeffaflığını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu kriterin şeffaflık kriterinden farkı, şeffaflık kriterinde süreci yöneten aktörlerin karar verme aşamasının şeffaf olup olmadığına dair bir değerlendirme amaçlanırken; bu kriter bu şeffaflığı sağlayacak mekanizmaların üretilip üretilmediğini değerlendirmektedir. Kriter setinin sonuncusu olan, maliyet verimliliği kriteri ise katılım süreçlerinde önemli bir etken olan bütçenin doğru kullanımı üzerinden bir değerlendirme yapmaktadır. Maliyet verimliliğinin sağlanması açısından tercih edilen yöntemin alternatifleri ile karşılaştırılarak, etkili ve hesaplı bir yöntemin seçilmesi değerlendirme açısından olumlu bulunmaktadır (Rowe ve Frewer, 2000).

Rowe ve Frewer (2004) daha sonra hazırladıkları katılım yöntemlerinin etkinliği ölçmeye yönelik ajandada literatürde yer alan farklı değerlendirme kriterlerinin dökümünü yapmışlardır. Aşağıdaki çizelgede, bu çalışmanın sadeleştirilmiş bir versiyonu bulunmaktadır (Çizelge 3.1.). Çizelgede bulunan kriterler, olabildiğince fazla yöntemi değerlendirmeye yönelik tanımlanmış olan çalışmalardan seçilmiştir.

Çizelge 3.1 : Literatürde Tanımlanmış Farklı Değerlendirme Kriterleri.

Referans	Değerlendirme Kriteri
Rowe, Marsh ve Frewer (2004)	9 kriter: Amaç Tanımı, Temsilîyet, Erken Katılım, Bağımsızlık, Maliyet Verimliliği, Etkili Olma, Şeffaflık, Karar Verme Sürecinin Yapılanması, Kaynaklara Erişim
Bickerstaff ve Walker (2001)	4 kriter: Kapsayıcılık, Şeffaflık, Etkileşim, Devamlılık
Carr ve Halvorsen (2001)	3 kriter: Temsilîyet, Kamu Yararının Tanımlanması, Değerlerin Tartışmalarla Birleştirilmesi
Beierle ve Konisky (2000)	3 Sosyal Amaç: Halkın Görüşlerinin Karar Verme Sürecine Etki Etmesi, Çatışan İstekler Arasındaki Anlaşmazlıkların Çözülmesi, Kamu Kuruluşlarına Güven Duyulmasını Sağlama

Çizelge 3.1 (Devam): Literatürde Tanımlanmış Farklı Değerlendirme Kriterleri.

Petts (1995)	5 kriter: Temsiliyet, Yöntem Sürecinin Etkinliği, Katılımcıların Amaçlarıyla Uyum, Bilgi Kazanımı, Karar Verme Sürecine Etkisi
Biahna ve Yonts-Shepard (1989)	5 kriter: Erken Aşamada Katılım, Halkın Planlama Sürecine Dahil Edilmesi, Temsiliyeti Yüksek Verilere Erişim, Bireysel ve Etkileşimli Yöntemlerin Kullanılması, Alternatiflerin Oluşturulması ve Geliştirilmesi Sürecinde Elde Edilen Bilgiyi Kullanma
Crosby, Kelly ve Schaefer (1986)	6 kriter: Temsiliyet, Etkili Karar Verme Süreci, Sürecin Adilliği, Maliyet Verimliliği, Sürecin Esnekliği, Önerilerin Dikkate Alınması
Berry, Portney, Bablitch ve Mahoney (1984)	2 kriter: Temsiliyet, Katılımcıların Taleplerine Cevap Verme
MacNair, Caldwell ve Pollane (1983)	6 kriter: Toplantıların Sıklığı, Kaynak Dağılımı, Karar Verme Sürecine Dahil Edilme, Katılımcıların Rolü, Bağımsızlık, Yüksek Mercilere Erişim İmkânı
Fiorino, (1990)	4 kriter: Kararlara Doğrudan Katılıma Olanak Verme, Yönetim Organlarıyla Paylaşım Olanığı Sağlama, Yüz Yüze Tartışma Olanığı Sağlama, Teknik Uzmanlarla ve Yöneticilerle Halkı Eşit Düzleme Getirme Fırsatı Sağlama

(Rowe ve Frewer, 2004 çalışmasından yararlanılarak geliştirilmiştir.)

Çizelgeden de görülebileceği gibi, temsiliyet ve katılımcıların karar verme sürecine etkisi en yaygın kullanılan iki kriterdir.

Değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi kadar, değerlendirmenin nasıl yapılacağı da literatürde tartışılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerlendirmenin ölçülebilir verilerle yapılması genellikle mümkün olmadığından, çizelgede belirtilen kriterlerin değerlendirilmesi de çoğunlukla katılım sürecinin ardından, memnuniyeti ölçmeye yönelik olarak farklı aktörlerle sürece dair yapılan görüşmeler ve anketlerle gerçekleştirilmiştir. Kimi çalışmalarda halkın yorumlarına başvurulurken, kimisinde uzmanların süreci nasıl değerlendirdiğine dair araştırma yapılmıştır. Ancak memnuniyet araştırmasının, etkinlik değerlendirmesinde yetersiz olduğu, katılım sürecinin ve kullanılan yöntemlerin ne kadar etkili olduğuna dair gerçeği yansıtamayacağı bu değerlendirme yöntemine getirilen eleştiriler arasındadır

(Coglianese, 2002). Diğer bir değerlendirme yöntemi, yöntemlerin uygulandığı örnek projeler ve katılım süreçleri üzerinden değerlendirme yapılmasıdır. Böylece uygulamada yöntemlerin, kriterlerin hangilerini ne kadar sağladığına dair araştırmacı tarafından bir değerlendirme yapılmaktadır.

Bu alışma katılımın sağlanmasını bir amaç görmemekte, belirlenen hedeflere ulaşmada bir araç olarak ele almaktadır. Kentsel tasarım projeleri özelinde, belirlenen amaçlara ulaşmak için planlanan katılım süreçlerinde kullanılan yöntemlerin etkinliğinin belirlenmesi gelecekte daha etkili katılım süreçlerinin planlanmasında kolaylık sağlayacaktır. Çalışma kapsamında, kentsel tasarım projelerinin katılım süreçleri özelinde, bu yöntemlerin etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik kriterler seti belirlenmeden önce, genel olarak bu yöntemlerden beklentinin ne olduğuna yönelik olarak řu sorular tanımlanmıştır;

- Bu yöntemle katılımcılar karar verme süreçlerine ne kadar dahil olmuştur?
- Bu yöntemle katılımcılar mekanın tasarımına yönelik kararlara ne kadar dahil olmuştur?
- Bu yöntemle tasarımdan etkilenecek nüfusun tüm kesimlerini temsil eden bir katılımcı profili sürece dahil edilmiş midir?
- Bu yöntemle projenin hangi aşamasında katılım sağlanmıştır?
- Bu yöntem katılım ve karar verme süreçlerinde şeffaflık ilkesiyle uygulanmış mıdır?
- Bu yöntem uygulanırken kaynaklara erişim yeterli düzeyde sağlanmış mıdır?

Bu sorulara cevap vermek amacıyla, katılım yöntemlerinin etkinliğini ölçmeye yönelik kriterler;

1. Karara Etki
2. Tasarıma Etki
3. Temsiliyet
4. Erken Katılım
5. şeffaflık
6. Kaynaklara Erişim olarak belirlenmiştir.

Çizelge 3.2 : Araştırmacıların Değerlendirme Kriterlerinin Dökümü.

Referans	Karara Etki	Tasarıma Etki	Temsiliyet	Erken Katılım	Şeffaflık	Kaynaklara Erişim
Rowe, Marsh ve Frewer (2004)	+	-	+	+	+	+
Bickerstaff ve Walker (2001)	-	-	+	-	+	-
Carr ve Halvorsen (2001)	-	-	+	-	-	-
Beierle ve Konisky (2000)	+	-	-	-	-	-
Petts (1995)	+	-	+	-	-	-
Biahna ve Yonts-Shepard (1989)	+	-	+	+	-	-
Crosby, Kelly ve Schaefer (1986)	+	-	+	-	-	-
Berry, Portney, Bablitch ve Mahoney (1984)	+	-	+	-	-	-
MacNair, Caldwell ve Pollane (1983)	+	-	-	-	-	-
Fiorino, (1990)	+	-	-	-	-	-

Bu çalışmada matematiksel olarak ölçülebilir veriler üzerinden farklı katılım yöntemlerinin etkinlik düzeyinin ya da “en iyi” yöntemin belirlenmesi değil; yöntemlerin planlanması ve uygulanması sürecinde etkinlik düzeylerini arttıracak bir kriterler setinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Kriterlerin değerlendirilmesi, sonraki bölümde incelenecek olan örnek projelerde kullanılan farklı yöntemlerin uygulamada kriterleri sağlayıp sağlamadığı üzerinden yapılacaktır.

3.4 Bölüm Sonucu

Katılım olgusunun tanımı ve katılım düzeylerine yönelik farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Ancak gerçek anlamıyla katılım temelde, halkın/bireyin karar verme süreçlerine dahil edilmesi, kararlara müdahale edebilmesi olarak tanımlanabilir. Literatürde tanımlanan farklı katılım düzeylerinin ortak özelliği, katılımcının karar verme sürecine etkisi arttıkça katılım düzeyinin yükselmesidir. Tanımlanan farklı

katılım düzeylerinde katılım sürecinin halkı ne ölçüde dahil etmeyi amaçladığı, sürecin şeffaflığı ve netliği (Tekeli, 2009), halkın görüş ve önerilerinin karar verme sürecinde ne düzeyde etkili olduğu (Sanoff, 2000) ve katılım sürecinde güç dağılımının nasıl yapıldığı (Arnstein, 1969) düzeylerin belirlenmesinde etkili olan olgulardır.

Katılım süreçlerinin algılanışındaki farklılıklar ve farklı düzeylerde katılım sağlama amaçları, katılım yöntemlerinde de çeşitliliğe neden olmuştur. Literatürde tanımlanmış olan farklı yöntemler olmakla birlikte, projenin ölçeği, kapsamı ve katılımcı profiline göre uygulamada da yöntemlerin çeşitlendiği görülmektedir. Katılımcı süreçlerde yapılması gereken sürece ve katılımcılara en uygun yöntemlerin belirlenerek tercih edilmesidir.

Katılım süreçlerinin etkinliği özellikle son yıllarda yoğun olarak tartışılan bir araştırma konusu olmakla birlikte; sürecin karmaşıklığı ve ölçülebilir verilerle değerlendirmeye elverişli olmaması üzerinde uzlaşmaya varılmış, kesin bir değerlendirme yönteminin geliştirilememesine neden olmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen farklı etkinlik değerlendirme kriter setleri ve yöntemleri ışığında, kentsel tasarım projelerinde kullanılan katılım yöntemlerinin etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik altı adet kriter tanımlanmıştır. Bunlar, karara etki, tasarıma etki, temsiliyet, erken katılım, şeffaflık ve kaynaklara erişim kriterleridir.

4. AÇIK ALAN TASARIMINDA KATILIMCI SÜREÇ ÖRNEKLERİ

Çalışmanın dördüncü bölümünde açık kamusal alan özelliği gösteren, farklı yöntemler kullanılarak katılımcı süreçlerle tasarlanmış ve uygulanmış olan Amerika'dan Boston Wharf District Parkı Projesi, Almanya'dan Berlin Gleisdreieck Park Projesi ve Fransa'dan Saint-Étienne Place au Changement Projesi incelenecektir. Projeler seçilirken farklı ölçeklerde gerçekleştirilmiş olmaları, farklı kullanıcı profillerine sahip olmaları ve farklı açık alan özelliği gösteren alanların (aks, park ve meydan) tasarımını amaçlayan projeler olmaları etkili olmuştur.

Boston Wharf District Parkı Projesi, şehir içerisindeki yükseltilmiş otoyolun yeraltına alınmasının ardından ortaya çıkan aks üzerinde gerçekleştirilen Rose Fitzgerald Kennedy Yeşil Aksı Projesi'nin bir parçasıdır. Projenin gerçekleştirildiği çevrede yaşayan halkın, farklı kentsel projeler nedeniyle yaklaşık yirmi yıllık bir katılım geçmişine sahip olması nadir rastlanan bir kullanıcı profiline işaret etmektedir. Berlin Gleisdreieck Park ise yıllardır kullanılmamakta olan, şehrin merkezindeki bir arazinin parka dönüştürülme projesidir. Genellikle göçmen nüfusun yaşadığı bu bölgede katılım süreci de bu çeşitlilik göz önünde bulundurularak planlanmıştır. Son örnek olan Place au Changement Projesi, kentteki boş bir arsanın meydan olarak tasarlanmasını amaçlayan, diğer projelere göre çok daha küçük ölçekli olsa da halkın doğrudan katılımını sağlamayı başarmış bir projedir.

4.1 Boston Wharf District Parkı Projesi

Boston Wharf District Parkı projesi, kentte 20 yıldır süren, yükseltilmiş otoyolun yer altına alındığı Büyük Kazı (Big Dig) projesinin tamamlanmasıyla kente kazandırılan 11 hektarlık kentsel alanı yeşil alan olarak değerlendirmeyi amaçlayan Rose Fitzgerald Kennedy Yeşil Aksı projenin en büyük ve en merkezi parçasıdır. Boston'ın kent merkezi ile liman arasındaki bağlantıyı sağlayacak olan bu proje, yoğun bir katılım süreci ile gerçekleştirilmiş ve 2004 yılında uygulamaya geçirilmiştir.

4.1.1 Proje alanının özellikleri

Boston Wharf District alanı, kent merkezinin denizle kesişiminde yer alan beş iskelenin bulunduğu rihtim bölgesidir. Zaman içerisinde denizin doldurulması ile oluşturulan iskeleler için, tarihi kıyı çizgisinin 300 metre genişletildiği görülmektedir. İlki 1646 yılında inşa edilen deniz surları yıllar içerisinde eklenen iskelelerle alanın tarihi kimliğini yansıtan simgeler haline gelmişlerdir.

Alan liman yakınında bulunması nedeniyle aynı zamanda kente gelenler için bir karşılama mekanıdır. Park projesi için ayrılan alan 16000 metrekare büyüklüğünde olup, Rose Fitzgerald Kennedy Yeşil Aksı projesinin merkezinde yer almaktadır (ASLA, 2013 Genel Kurul Toplantısı Raporu).

Şekil 4.1 : Wharf District Park Proje Alanı ve Liman İlişkisi.
(ASLA, 2013 Genel Kurul Toplantısı Raporu)

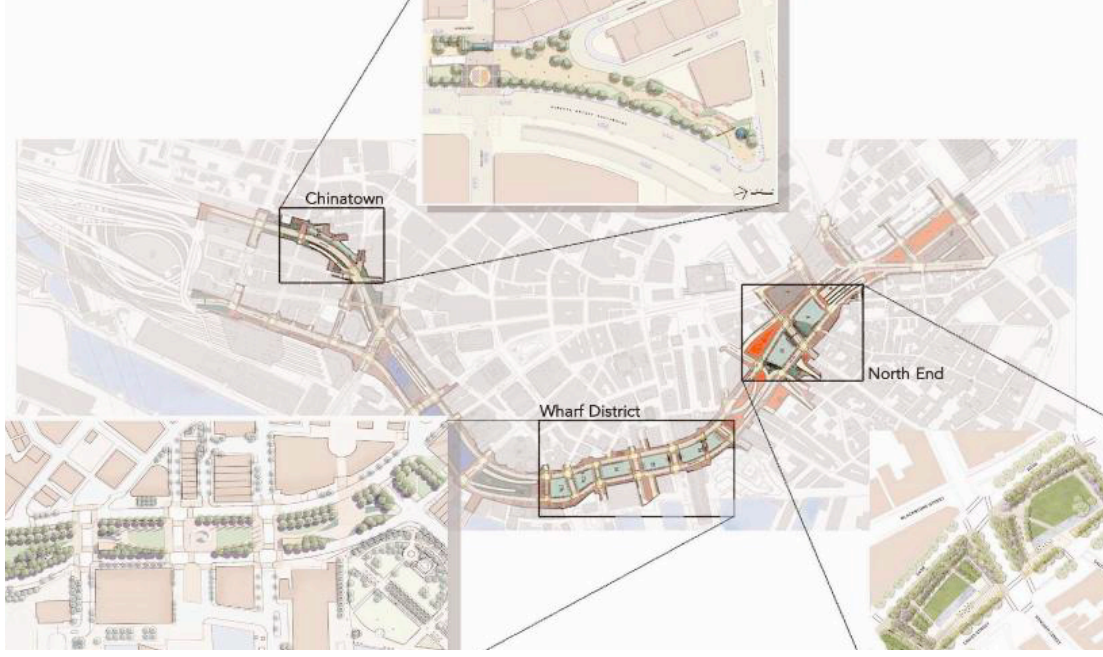
4.1.2 Planlama süreci

Boston’da 1991 yılından başlayarak Amerika’nın en büyük kentsel projelerinden biri olan ve yapımı yirmi yıl süren Büyük Kazı (Big Dig) projesiyle, kentin denizle ilişkisini elli yıldır kesintiye uğratan yükseltilmiş, çok şeritli karayolunun yer altına alınması planlanmıştır. Projenin uygulanmaya başlamasının ardından, otoyolun yer altına alınması ile ortaya çıkacak olan kentsel boşluğun yeşil alan olarak değerlendirilmesine karar verilmiş ve 2001 yılında bu alan için bir master plan üretilmiştir. Master plan hazırlanırken halkın, sanatçıların, tasarımcıların, eyalet ve yerel yönetimlerin dahil edildiği bir katılım süreci gerçekleştirilmiştir. Master planda alanın gelecekteki kullanımına dair ayrıntılı bir çerçeve sunulmuştur. Yıllardır bir bütün olarak görülen koridor her biri özgün tarihsel ve mimari özelliklere sahip ve farklı aktörleri barındıran parçalara ayrılmışlardır.

Şekil 4.2 : Büyük Kazı Projesi’nin Yapıldığı Karayolu.
(Faga, 2006)

Rose Fitzgerald Kennedy Yeşil Aksı olarak adlandırılan proje kapsamında, 1 mil uzunluğunda bir aks boyunca North End Parkı, Wharf District Parkı ve Chinatown Parkı olmak üzere üç farklı park ve üç kamu binasının tasarımı amaçlanmıştır. Wharf District Parkı, projedeki en büyük ve en merkezi park olmasının yanı sıra, Boston’un finans merkezi ile limanı arasındaki bağlantıyı kuracak olan, oldukça aktif bir kullanımın öngörüldüğü bölgedir.

Şekil 4.3 : Rose Fitzgerald Kennedy Yeşil Aksı Projesi ve Tasarlanan Parklar.
(Faga, 2006)

4.1.3 Projenin katılım süreci

Boston Belediyesi 2002 yılında, Rose Fitzgerald Kennedy Yeşil Aksı projesini duyurmuş ve proje kapsamında üç parkın tasarımını yarışmaya açmıştır. Dört aylık bir süre sonunda, Wharf District Park'ın tasarımını EDAW ve Copley Wolff Tasarım Ekibi kazanmıştır. EDAW kazanmalarının açıklanmasının ardından, halkla birlikte çalışarak ortak bir vizyon oluşturmayı amaçlayan ve bu süreçler hakkında uzman bir tasarım ekibi ile Boston'a gelmiştir. Öngörülen süreçte amaç, tasarımın tamamlanacağı birkaç aylık süre içerisinde paydaşlarla yapılacak grup toplantıları ve birebir görüşmelerle katılımı sağlamaktır.

Bu kapsamda yerel yönetim, merkezi yönetim, sivil toplum kuruluşları ve halkın katılımının sağlanması amacıyla aşağıda listelenen paydaşlar sürece dahil edilmiştir.

- Wharf District'te bulunan altmış firma sahibini temsil eden, 1989'da Büyük Kazı projesi sürecinde kurulmuş, Artery Business Committee (ABC, Artery İşadamları Komitesi),
- 1970'lerde tasarlanmış olan rezidanslarda yaşayanları temsil eden Wharf District Task Force (Wharf District Çalışma Grubu),

- Belediyeye bağılı, merkez ve çevresinde park ve açık alanların yönetimini, bu alanlar için fon sağlanması ve çevresindeki yerleşmelerle koordinasyonun sağlanmasını sağlamakla yükümlü Central Artery Completion Task Force (Central Artery Tamamlama Çalışma Grubu),
- Wharf District Park içerisine yapılması ve kent merkezine girişte bir kapı işlevi görmesi planlanan düzenlemelerden sorumlu National Park Service (NPS, Ulusal Park Hizmetleri),
- Massachusetts Turnpike Authority (MTA, Massachusetts Otoyol İdaresi),
- Boston Redevelopment Authority (BRA, Boston Kalkınma İdaresi),
- Yerel tarihçiler,
- Tasarım uzmanları,
- Lise ve üniversite öğrencileri ve
- Çeşitli kar amacı gütmeyen kuruluşlar

Şekil 4.4 : Farklı Paydaşlarla Yapılan Toplantılar.
(Faga, 2006)

2003 yılı Şubat ayına kadar belirlenen paydaşlarla grup toplantıları ve birebir görüşmeler yapılmıştır. Bu toplantılarda özellikle yerel mimarlar, tasarımcılar ve sanatçılardan oluşan bir grup tasarım alternatiflerinin görsel olarak hazırlanması ve sunulmasına dair taleplerini dile getirmiş, bu amaçla Nisan 2003'te bir çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştay sonucunda beş farklı tasarım şeması oluşturulmuş ve öncelikle Boston halkına ardından MTA ve BRA'ya sunulmuştur.

Alternatiflerin ardından EDAW özellikle yerel basın tarafından ciddi eleştiriler almıştır. Faga (2006) bu eleştirilerin sebeplerini;

- Hazırlanan alternatiflerin Boston bağlamında yetersiz kalması,
- Halk tarafından yeterince kabul edilmemiş olmaları ve yabancı olarak algılanmaları
- Katılımı sağlanan halkın oldukça yüksek bir eğitim seviyesine sahip olması ve tasarım konusuna hakim olmaları
- BRA ve MTA arasında yaşanan, Rose Fitzgerald Kennedy Yeşil Aksı Projesi'nin kontrolünü kazanmaya yönelik politik güç savaşının EDAW'a yansıtılması olarak sıralamaktadır.

Özellikle BRA'nın projenin yönetimini MTA'dan alma çabaları ve parkın tasarımını yalnızca kendilerinin yapmaları gerektiğine olan inançları nedeniyle proje hakkında yerel basına yaptıkları açıklamalar, projeyi tasarlamakta olan EDAW'ın katılım sürecini olumsuz etkilemiştir.

Yerel yönetim ve eyalet arasındaki gerilim haricinde, halk ile yönetici kurumların beklentilerinin farklılığı eleştirilere sebep olmuştur. Örneğin ilk sunumun ardından tasarımdaki yer döşemeleri belediyenin isteği üzerine alanın %75'ini oluşturmaktadır. Halk bu orana itiraz etmiş ve yer döşemelerinin oranının yüksek olduğunu savunmuş ve bu parkın belediyeye değil, kendilerine ait olması gerektiğini açıkça dile getirmişlerdir (Tasarımın ilerleyen süreçlerinde yer döşemelerinin oranı halkın isteği ile %50'ye düşürülmüştür).

Bu eleştirilerin ardından EDAW, siyasi kurumlar arasındaki sorunu çözmek yerine, halka odaklanmayı seçmiş ve yerel bir halkla ilişkiler firmasıyla anlaşmış, yerel tasarım ortağı olan Copley Wolff Tasarım Grubu'nu katılım sürecinde ön plana çıkarmaya karar vermiş, yerel bir tasarımcıyı ekibe dahil etmiş ve halkla iletişim kurulurken en etkili grafik anlatım yöntemlerinin neler olabileceği üzerinde çalışmalar gerçekleştirmiştir.

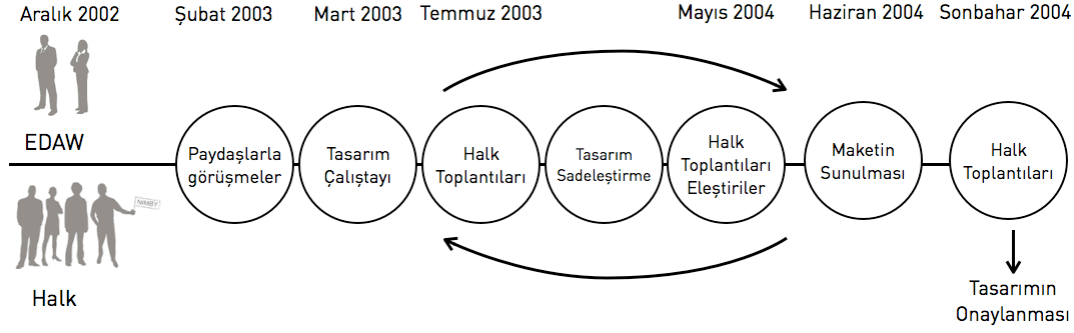
Copley Wolff Tasarım Grubu'nun dahil olmasıyla katılım süreci yeniden planlanmış ve aynı zamanda tasarım projesi Boston'da tanınan bir tasarımcı tarafından revize edilmiştir. Revizyon sırasında, halk açısından daha anlaşılır olmasını sağlamak için tasarımın başlangıç seviyesine geri döndürülmesine ve halkın onayını alarak adım adım ilerleyen bir tasarım sürecinin başlatılmasına karar verilmiştir. Tasarımın temelinde, özellikle BRA'nın önemseydiği, "Boston'a ait"lik ve farklı kullanımlara ve kullanıcılara yönelik bir "ortak zemin" kavramları yerleştirilmiş; bu kapsamda özgün bir proje tasarlanması hedeflenmiştir.

2004 yılında da devam eden katılım sürecinde, halk tarafından tasarımın daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla pek çok farklı anlatım denenmiş, deneme-yanılma sürecinin sonunda alanın 1/16 ölçeğinde bir maketi yapılmasıyla halkın projeyi çok daha kapsamlı anlamaya ve kararlar üretmeye başladığı görülmüştür.

Şekil 4.5 : Alanın Maketi.
(Faga, 2006)

Katılım süreci, EDAW'ın zaman içerisinde halkın güvenini kazanmasıyla devam etmiş, bir yıllık süreç içerisinde toplam 133 adet halk toplantısı gerçekleştirilmiştir. Halk toplantılarında, öncelikle alan analizleri ardından konsept plan halka anlatılmış ve halkın projenin büyüklüğünü anlayabilmesi amacıyla benzer alanlara yönelik fotoğraflar gösterilmiştir. Ardından tasarım süreci başlatılmıştır. Halk toplantıları ile devam eden süreçte, her toplantıda daha önce yapılmış olan çizimler duvarlara asılmış ve yenileri yanlarına eklenmiştir. Copley Wolff tasarım ekibi, bu yöntemin halkın katettikleri yolu görmeleri ve sürece daha sonra dahil olan ve önceden tartışılmış öneriler getiren katılımcılara, bu önerinin nasıl tartışıldığını, neden uygulanamayacağını ve yerine ne önerildiğini anlatabilmek açısından faydalı olduğunu dile getirmektedir.

Şekil 4.6 : Wharf District Park Katılım Süreci.
(Faga, 2006'dan geliştirilmiştir.)

4.1.4 Değerlendirme

2004 yılının sonbaharında tasarımın son hali sunulmuş ve kabul edilmiştir. Projede yerel/merkezi yönetim, sivil toplum örgütleri ve halkın birarada katılımının sağlandığı görülmektedir. EDAW ekibi halkın önerilerinin tamamının, birarada projeye işlendiğinde bir bütünlük oluşturamadığı için tasarıma yansıtılmadığını ancak hangi önerinin neden projede bulunmadığının halka açıklandığını ve önerilen halkla birlikte tartışılarak ayıklandığını belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda da parkın kullanımının her geçen yıl arttığının görülmesi projenin, yaşayan ve kullanılan bir park yaratma açısından başarılı olduğunu işaret etmektedir.

Şekil 4.7 : Projenin Uygulanmasının Ardından Wharf District Parkı.
(Faga, 2006)

4.2 Berlin Gleisdreieck Park Projesi

Berlin Gleisdreieck alanı, kentin merkezinde yer alan eski bir demiryolu bölgesidir. Mülkiyet problemleri nedeniyle uzun yıllar boyunca girilmesi yasak bir alan olması nedeniyle işlevsiz kalmış ancak 2005 yılında başlatılan süreçle alanın park olarak yeniden işlevlendirilmesine yönelik bir tasarım yarışması açılmıştır. Bu projede katılım tasarım aşamasından önce başlatılmış olup, tasarım sürecinde de devam etmiştir. Parkın ilk kısmının uygulaması 2011 yılında, ikinci kısmının uygulaması ise 2013 yılında tamamlanarak kullanıma açılmıştır.

4.2.1 Proje alanının özellikleri

Gleisdreieck, Berlin Kreuzberg’de, şehrin merkezinde, Potsdamer Platz’ın güneybatısında yer alan, yaklaşık 60 hektar büyüklüğünde terkedilmiş bir alandır. 1871 – 1874 yılları arasında Berlin – Anhalt Demiryolları Şirketi bu alana nakliye trenleri için bir istasyon inşa etmiş, ilerleyen yıllarda pek çok demiryolunun kesiştiği bir alan haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında zarar gören alanın mülkiyetinin Doğu Alman Demiryolları’na ait olması ancak Batı Berlin’de konumlanması nedeniyle yaklaşık elli yıldır yetkililer haricinde giriş izni bulunmaması alanı kullanılmaz hale getirmiştir. Gleisdreieck konumu itibarıyla, Berlin’in kuzey-güney doğrultusunda uzanan yeşil bantındaki önemli bir boşluğu doldurma potansiyeline sahiptir.

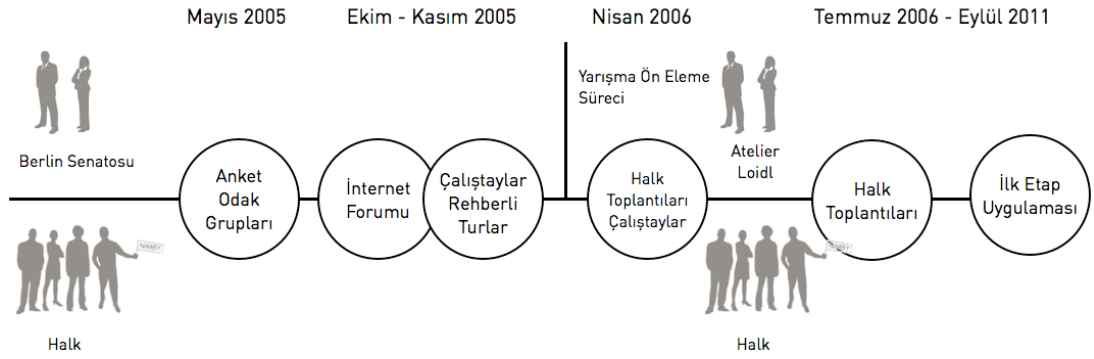
Şekil 4.8 : 1943’te Gleisdreieck.
(<http://www.stadtentwicklung.berlin.de>)

Berlin’de 1999 yılında onaylanan planlar, tarihi merkezin ve kentin batısının yenilenmesini amaçlarken, Gleisdreieck alanı da öncelikli olarak belirlenmiştir. Planda bu alanda yerleşim alanları, hizmet alanlarını barındıran ve tasarım kalitesi yüksek bir park önerilmektedir.

4.2.3 Projenin katılım süreci

Gleisdreieck Park Projesi’nde katılım süreci, mekansal tasarım gerçekleşmeden önce başlamıştır. Alanda aktif olarak çalışan AG Gleisdreieck öncelikle alanın park olarak işlevlendirilmesi ve projenin halk katılımıyla gerçekleştirilmesi amacıyla pek çok girişimde bulunmuş ve çabalarının karşılığını almıştır. Kreuzberg Belediyesi ve Berlin Senatosu tarafından henüz park tasarımı hazırlanmadan önce üç aşamadan oluşan bir katılım süreci başlatılmıştır. Bu aşamalar, odak grupları toplantıları, alanda düzenlenecek rehberli turlar ve çalıştaylar ile internet üzerinden gerçekleştirilecek bir forum olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.10 : Gleisdreieck Park Katılım Süreci.

Gleisdreieck Park projesinde yer alan aktörler; başta Berlin Senatosu olmak üzere, Kreuzberg Belediyesi, yarışmanın kazananı Berlin Atelier Loidl firması, Berlin bölgesinde geliştirilen tüm açık alan projelerine hizmet veren ve bu projenin de yönetiminden sorumlu olan Grün Berlin şirketi, AG Gleisdreieck inisiyatifi ve farklı yaş gruplarına dahil ya da etnik özelliklere sahip toplumun farklı kesimleri olarak sıralanabilir. Aktörler incelendiğinde katılım sürecinin yerel yönetimi, merkezi yönetimi, sivil toplumu ve çevrede yaşayan göçmen gruplarını dahil edecek şekilde planlandığı görülmektedir.

Mayıs 2005'te 6 - 9 kişiden oluşan çeşitli odak gruplarıyla, park hakkındaki beklentileri ve istekleri hakkında toplantılar yapılmıştır. Ayrıca bu toplantılarda, hazırlanmış olan anket formunun içerik ve biçimsel olarak bütünlüğü ve anlaşılabilirliği üzerinden test edilmiştir. Odak gruplarındaki katılımcılar Kreuzberg, Schöneberg ve Mitte bölgelerinde bulunan mevcut grupların ve inisiyatiflerin üyelerinden seçilmiştir. Odak grupları;

- Göçmen genç kızlar
- Göçmen kadınlar
- Alman kadınlar
- Göçmen yetişkin ve genç erkekler
- Alman orta yaş ve üzeri vatandaşlar
- Kreuzberg ve Mitte bölgelerinin kesişiminde yaşayan nüfus
- Schöneberg ve Mitte bölgelerinin kesişiminde yaşayan nüfus olarak belirlenmiş ve bu özelliklere sahip kişiler arasından seçilmiştir.

Hazırlanan anket, bu alanda yaşayan 1600 ev sahibine elektronik posta ile gönderilmiş ve cevaplandırılmıştır. Anket sonuçları daha sonra proje için hazırlanan internet sayfasında rapor olarak yayınlanmıştır.

Şekil 4.11 : İnternet Üzerinden Haritaya İşlenen Yorumlar ve Öneriler.
(<http://www.stadtentwicklung.berlin.de>)

Odak grupları toplantılarının ardından 23 Ekim – 13 Kasım 2005 tarihleri arasında internet üzerinden bir forum gerçekleştirilmiştir. Forumda katılımcılar “Bana Göre Gleisdreieck...” anafikri üzerinden düşüncelerini ifade etmiş ve bazı sorular yönelmişlerdir. İnternet sitesi aracılığıyla Gleisdreieck Parkı için getirilen öneriler metinlerle ifadenin yanısıra, katılımcılara harita üzerinde de öneri ve fikirlerini işaretleme olanağı sağlamıştır. Bunların haricinde internet ortamına resimler yüklenebilmiş, yapılan tüm gönderi ve yorumlara erişilebilmiş, katılımcıların uzmanlara/sorumlulara sorular yöneltebilmesine olanak verilmiş ve hatta elektronik posta ile diğer katılımcılara doğrudan ulaşılabilmıştır.

İnternet ortamında gerçekleştirilen bu forum, katılımcılara daha erişilebilir bir katılım olanağı sağlamış, forum sonucunda beş yüzden fazla fikir ve öneri toplanmıştır. Sürecin sonunda parkın geleceğine dair katılımcılar tarafından ortaya konmuş ortak bir rapor oluşturulmuştur. Bu raporda park için hazırlanacak tasarımın amaçlarının neler olması gerektiği ve parkın tasarımı ve kullanımına yönelik öneriler derlenmiştir.

Forum devam ederken 29 – 30 Ekim ve 5 – 6 Kasım 2005 tarihlerinde Gleisdreieck Park'ta alanı tanıtmaya yönelik, danışma masaları kurularak konuyla ilgili broşürler dağıtılmış, alan içerisinde rehberli turlar düzenlenmiş ve “Haydi Gleisdreieck’a Gidelim!” adında bir kampanya başlatılmıştır. Rehberli turlara yaklaşık 2200 kişinin katılımı sağlanmıştır. Rehberli turları takiben aynı tarihlerde iki farklı çalıştay düzenlenmiş ve halkın fikirleri alınmıştır. Çalıştaylarda halka planlar ve çizim malzemeleri temin edilmiş, projenin yönetiminde sorumlu kurumlardan temsilciler halkın sorularını yanıtlamıştır.

Bu katılım sürecini takiben ve bu süreçten elde edilen verilerle, Berlin Senatosu Kentsel Gelişim Departmanı tarafından temsil edilen Berlin eyaleti, Gleisdreieck Parkı'nın tasarımı için iki aşamalı bir tasarım yarışması düzenlemiştir. Yarışmaya yurtiçi ve yurtdışından 86 ofis katılmıştır. 5 – 6 Nisan 2006'da politikacılar, vatandaşlar ve profesyonellerden oluşan bir jüri, halkla tartışılarak geliştirilmek üzere 11 proje seçmiştir. 24 Nisan 2006'da ön elemeyi geçen bu 11 projenin sunulacağı bir bilgilendirme toplantısı düzenlenmiştir. Toplantı süresince katılımcıların proje içerikleri hakkında soru sormalarına imkan tanınmıştır. Bilgilendirme toplantısını takip eden iki hafta boyunca projeler Kreuzberg Belediyesi'nde sergilenmiş olup, sergi boyunca izleyicilerin projeler hakkında fikir ve önerilerini ifade etmelerine olanak sağlanmıştır.

Halk katılımı, projenin tasarım aşamasında da devam etmiştir. Kreuzberg Belediyesi'ndeki sergiden sonra, her iki haftada bir tasarımcılar tasarım konseptlerini sunarak, yerel halkın görüşlerini almışlardır. Bu toplantılardaki tartışmalar genel olarak sosyal, ekonomik ve tarihsel izlerin korunması, parkın çevresi ile bağlantılarının ve park içerisindeki aksların belirlenmesi, spor ve egzersiz alanlarına duyulan ihtiyaç ve toplum bahçelerinin bakımı üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca yaklaşık 600 vatandaş 29 – 30 Nisan tarihlerinde düzenlenen çalıştayda belediye temsilcileri, peyzaj mimarları ile biraraya gelmiş ve park için vizyonlarını paylaşmışlardır.

17 Temmuz 2006'da kent plancıları, peyzaj mimarları, Senato İnşaat Direktörü, Friedrichshain-Kreuzberg Belediyesi ve alanın mülkiyetini elinde bulunduran Vivico şirketinin sahibinden oluşan bir jüri, Berlin Atelier Loidl firmasının birincilik ödülüne layık görüldüğünü ilan etmiştir.

Projenin uygulama sürecinde de katılımın devam etmesi amacıyla, halkın arasından seçilmiş temsilcilerle tasarımcılar iki haftada bir toplantılara devam etmişlerdir. Parkın ilk bölümü Eylül 2011'de, diğer bölümü ise Mayıs 2013'te halkın kullanımına açılmıştır.

Atelier Loidl firmasının projesinin alanda iki bileşen üzerinden şekillenmekte olduğu söylenebilir; kendiliğinden gelişen doğa ve kendiliğinden gelişen kültür. Bu bileşenlerin tasarıma yansıtılması, alanda halkın kullanımını kendisi belirleyebileceği, esneklik sağlayan yeşil alanlar oluşturularak sağlanmıştır.

2005 yılında parkta oluşturulan özellikle farklı etnik grupların kendi ürünlerini yetiştirebilmelerine olanak sağlayan toplum bahçeleri tasarımda da korunmuş, Grün Berlin'in girişimiyle parkta uygulanabilecek yeni pilot projeler de tasarıma dahil edilmiştir. Bunlar, Doğal Deneyim Alanı ve Bahçe İçinde Bahçe projeleridir.

Doğal Deneyim Alanı, Berlin’de bir ilk olmakla birlikte tamamen vatandaşların ve çocukların fikirlerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Bu proje kapsamında, 6-12 yaş aralığındaki çocuklar alanı istedikleri gibi keşfedebilmekte ve doğayı deneyimleyebilmektedir. Projenin uygulaması da halkla ve özellikle çocuklarla birlikte gerçekleştirilmiştir. Bahçe İçinde Bahçe projesi ise alandaki toplum bahçeciliği yapılmakta olan 16 parsele bir pazar alanı ve kafe eklenerek çevrede yaşayanlar, park ziyaretçileri ve bahçeleri işletenler arasında iletişim ve paylaşım geliştirilmesini amaçlamaktadır.

4.2.4 Değerlendirme

Gleisdreieck Park projesinde katılımın tasarım aşamasından önce başlatılması büyük bir avantajdır. Yerel yönetim, merkezi yönetim, inisiyatifler ve halk projede birarada yer almış, farklı katılım yöntemleri uygulanarak halkın istekleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Uygulama sürecinde ortaya konan pilot projeler ve projelerin gerçekleştirilme süreçleri başarılı olarak değerlendirilebilir. Ancak projedeki katılım sürecinin analiz sürecinden, uygulamaya doğru ilerledikçe hafiflediği görülmektedir.

4.3 Saint-Étienne Place au Changement Projesi

Place au Changement projesi, Fransa’nın Saint-Étienne şehrinde, yeni bir bina inşa edilmek üzere boşaltılan ancak ekonomik problemler nedeniyle inşaata başlanamadığı için boş kalan bir parsel üzerinde gerçekleştirilen bir meydan projesidir. Proje ekibi yarışma süreci ile belirlenmiş olsa da alana dair bitmiş bir tasarım önermemiş; bunun yerine meydanın halkla birlikte inşa edileceği bir süreç planlamışlardır. Proje 2011 yılında bir dizi çalıştay düzenlenerek uygulanmıştır.

4.3.1 Proje alanının özellikleri

Proje alanı, kent merkezinin kuzeydoğu sınırında, pek çok farklı mahallenin kesiştiği, tanımsız ve boş pek çok alanı içeren bir bölgede yer alan 700 metrekare büyüklüğündeki bir arsadır. Özellikle 2008 yılından sonra arsanın içerisinde bulunduğu bölgenin yaşadığı dönüşüm, kent içerisinde aylar, hatta yıllarca boş kalan alanlar yaratmıştır. Bu arsa da 2000 yılına kadar benzin istasyonu olarak kullanılmış, ancak benzin istasyonu bu arsa üzerinde gayrimenkul geliştirilmesi düşüncesiyle yıkılmıştır. Projenin gerçekleştirildiği 2011 yılında, inşaat hala başlamamıştır ve 4-5 yıl daha başlaması beklenmemektedir. Bu süre içerisinde arsa otopark olarak kullanılmıştır.

Şekil 4.12 : Projeden Önce Arsanın Durumu.
(<http://www.publicspace.org/en/works/g027-place-au-changement>)

4.3.2 Planlama süreci

Saint-Étienne şehri, yıllar içerisinde pek çok fabrikanın kapanmasıyla sanayisizleşme sürecini yaşamış; bu sürecin sonunda rotasını bilgi toplumuna doğru çevirmiş ve UNESCO'nun Yaratıcı Kentler Ağı'na dahil olmuştur. Sanayisizleşme sürecinin ardından, 2007 yılında, kent merkezinde yaklaşık bin hektarlık bir alanın yenilenmesi amacıyla Saint-Étienne Kalkınma Ajansı (ÉPASE) kurulmuştur. Ajans tarafından hazırlanan plan, kentte büyük bir iş merkezinin yaratılmasını, kültürel, turistik ve bilime yönelik işlevlerin geliştirilmesini ön görmüş olsa da, planın etkisiyle başlayan dönüşüm süreci, bir süre sonra krizin etkileriyle yavaşlamış ve inşaatların ertelenmesi sonucu kentte pek çok boş arsa ortaya çıkmıştır. Örnek olarak incelenecek olan proje alanı da ortaya çıkan bu boş arsalardan biridir.

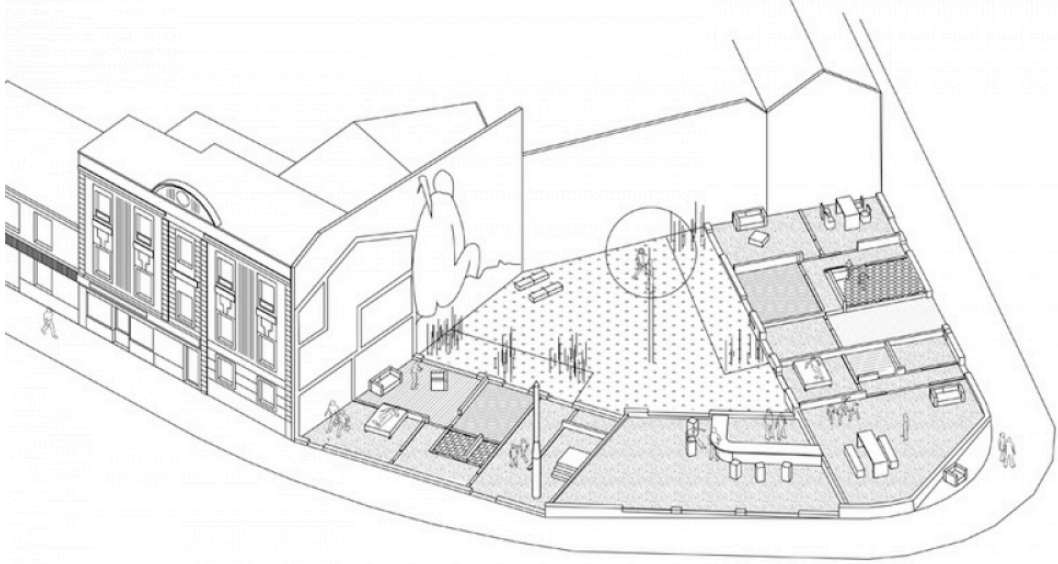
Bölgedeki hızlı dönüşümün yarattığı, bu boş ve işlevsiz arsanın problemine bir çözüm üretmek amacıyla ÉPASE 2011 yılında bir yarışma açarak, alanın görünürlüğünü arttırmayı ve inşaat başlayana kadar geçici bir kamusal alana dönüştürülmesini amaçlamıştır. Yarışmayı kazanan Collectif Etc adlı ekip, bitmiş bir proje ortaya koymak yerine, alanın tamamen açık ve halkla işbirliği içerisinde tasarlanarak ortak kullanıma açıldığı bir model önermiştir. Bu model iki katmandan oluşmaktadır; ilk katman meydanın tasarlanması, ikinci katman ise halkın katılım sürecinin tasarlanmasıdır.

4.3.3 Projenin katılım süreci

Temmuz 2011'de çevrede yaşayan vatandaşlara “Kendinize Bir Meydan Yapın!” sloganıyla katılım sürecine çağrı yapılmış ve mahallede çeşitli yerlere tabelalar asılmıştır. Bu süreçte kazanan ekip, halk toplantılarına katılmış, vatandaşların süreç hakkında bilgilendirilmesine çalışmış, yerel mekanizmalara projenin sunumunu yapmış, ilgi gösteren politik aktörlerle toplantılar gerçekleştirmiş, yerel inisiyatifler ve sosyal merkezlerle görüşmüş ve proje sürecini anlatmak amacıyla bir blog sitesi oluşturmuştur.

14 Temmuz 2011'de alanda katılımlı proje geliştirme süreci başlatılmıştır. Halkın ilgi alanlarına ve bilgisine göre, katılımı sağlamak amacıyla üç farklı temaya sahip, her gün 09:00 – 20:00 arasında yapılacak çalıştaylar organize edilmiştir. Bu çalıştaylar marangozluk etkinliği, bahçivanlık etkinliği ve grafik tasarım etkinliğidir.

Projenin mekansal tasarım fikri, bu alanda gelecekte inşa edilecek binanın simülasyonunun gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla, öncelikle meydanın zeminine yapılabilecek olası bir binanın planının; meydanın sınırlarını oluşturan binanın cephesine de hayali binanın kesitinin çizilmesi planlanmıştır. Binanın planının çizilmesiyle, farklı alanlar ortaya çıkmış ve bu alanlardaki farklılıklar kentsel mobilyalarla da yansıtılmıştır.

Şekil 4.13 : Konsept Proje.

(<http://www.publicspace.org/en/works/g027-place-au-changement>)

Düzenlenen ilk çalıştay olan marangozluk çalıştayında, önceden kararlaştırılmış olan kentsel mobilyalar, beceriye sahip gönüllü halkla birlikte üretilmiştir. Halka sunulan malzemelerin kullanımına yardım edilmesi ve çalıştayın yönetilmesi amacıyla yarışmayı kazanan ekibin bir üyesi görevlendirilmiştir. Bu mobilyaların meydanı ziyaret edenleri evlerinde hissettirmesi amaçlanmıştır.

Şekil 4.14 : Marangozluk Çalıştayı.

(<http://www.publicspace.org/en/works/g027-place-au-changement>)

İkinci çalıştay olan bahçivanklık çalıştayını, meydanadaki yeşil alanın tasarlanması ve ekilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar bitkileri ve ekipmanları gönüllü olarak getirmiş ve alanı yeşillendirmiştir. Çalıştayın son gününde, katılımcı grup araçları saklamak amacıyla bir koranak ve belediye tarafından düzenli olarak doldurulacak 1000 litrelik bir su tankı inşa etmiştir. Bahçivanklık çalıştayını, yeşil alanın bakımının da sağlanabilmesi için uzun süreli bir katılım sürecini gerektirmektedir.

Şekil 4.15 : Bahçivanklık Çalıştayını.

(<http://www.publicspace.org/en/works/g027-place-au-changement>)

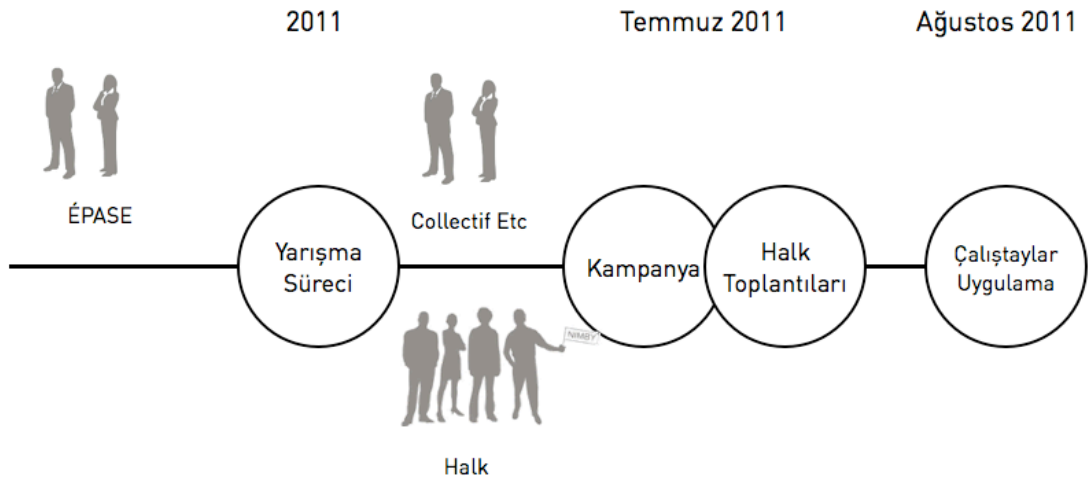
Grafik tasarım çalıştayında, meydana cephesi olan binanın üzerinde temsil edilen hayali binanın kesiti üzerine özellikle çocukların katılımıyla, günlük nesnelere gerçek boyutlarıyla boyanmıştır. Ayrıca çalıştay sırasında, ulusal tanınırlığa sahip sokak sanatçıları Ella & Pitr, meydana daha sonradan ismini verecek olan, bina enkazlarının üzerinde oturan bir dev resmedilmiştir.

Şekil 4.16 : Meydanın Proje Tamamlandıktan Sonraki Durumu.

(<http://www.publicspace.org/en/works/g027-place-au-changement>)

Proje yalnızca fiziksel bir kamusal alan yaratmayı değil, bu kamusal alanın kullanılabilir kılınmasını da hedeflemektedir. Bu amaçla, meydana çalıştaylar süresince çeşitli etkinlikler de düzenlenmiştir. Her Cuma akşamı yaklaşık 80 kişinin katılımıyla, mahalle derneği tarafından organize edilen akşam yemekleri gerçekleştirilmiş; Cumartesi günleri Place au Changement meydanı açık hava konserlerine ev sahipliği yapmış, çeşitli zamanlarda açık hava film gösterimleri düzenlenmiştir.

Şekil 4.17 : Place au Changement Projesi Katılım Süreci.

Üç çalıştayın sonucunda, projenin kapanışı ve mahallenin bu yeni kamusal alanının açılışı için bir etkinlik düzenlenmiştir. Süreç sonunda tüm katılımcıların isimlerini de içeren ve süreci anlatan bir poster ve kitapçık hazırlanarak halka dağıtılmıştır. Meydanın adının Giant's Square (Dev'in Meydanı) olarak değiştirilmesine oylama ile karar verilmiştir.

4.3.4 Değerlendirme

Place au Changement projesi, ölçeğinin avantajını kullanarak doğrudan katılımı sağlayan bir örnektir. Tasarımın ana hatlarının halkın sürece dahil edilmeden önce belirlenmiş olması kusursuz bir katılım sürecinden bahsetmeyi zorlaştırsa da, projenin ve yaklaşımın kamusal mekanı, halkın mekana doğrudan müdahale ederek tasarlamasını amaçlaması ve uygulamanın ardından halkın kararı ve katılımıyla düzenlenen etkinlikler projenin başarılı olmasını sağlamaya yönelik adımlardır.

4.4 Katılım Yöntemlerinin Uygulamalar Üzerinden Etkinlik Düzeyi Değerlendirmesi

İncelenen projelerin hepsinin tasarımın katılımcı süreçlerle yapılmasını amaçladığı ancak katılımın farklı yöntemlerle sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Bu aşamada projelerde kullanılan katılım yöntemleri önceki bölümde belirlenmiş olan etkinlik değerlendirme kriterleri çerçevesinde irdelenecektir. Bu sayede yöntemlerin etkili olabildikleri ve olamadıkları noktalar belirlenirken, diğer yandan aynı yöntemin farklı projelerdeki uygulanış şekillerinin nasıl etkili olduğu da açıklanmaya çalışılacaktır. Öncelikle incelenecek olan yöntemlerin tespit edilmesi amacıyla, hangi yöntemin hangi projelerde kullanıldığı listelenmiştir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 : Örnek Projelerde Kullanılan Yöntemler.

Katılım Yöntemi	Wharf District Park	Gleisdreieck Park	Place au Changement
Duyuru: Haber / Reklam / Kampanya	-	+	+
Rehberli Turlar	-	+	-
Anket	-	+	-
Odak Grupları	-	+	-
Çalıştay	+	+	+
Halk Toplantıları	+	+	+
Açık Oturumlar	+	-	-
İnternet Tabanlı Katılım	-	+	-
Maket	+	-	-
Toplumsal Vizyon Belirleme	+	+	-
Kendin Yap	-	+	+

Katılım yöntemlerinin etkinliğini değerlendirmeye yönelik kriterler;

1. Karara Etki
2. Tasarıma Etki
3. Temsiliyet
4. Erken Katılım
5. Şeffaflık
6. Kaynaklara Erişim olarak belirlenmiştir.

Karara Etki kriteri, kullanılan yöntem sonucunda elde edilen verilerin kararlara ne kadar yansıtıldığını değerlendirmeye yöneliktir. Rowe ve Frewer'ın (2000) da belirttiği gibi yöntem sonucunda elde edilen verinin kararlara doğrudan etkisi arttıkça yöntemin etkinliği de artmaktadır. Bu kriter değerlendirilirken, halktan bilgi edinilen tüm katılım yöntemlerinden elde edilen verilerin, kararlara yansıtılabileceği göz önünde bulundurularak, halkın karar ürettiği metotların etkinliğinin daha yüksek olacağı kabul edilmiştir. Yöntem sonucu elde edilen çıktıının kararlara nasıl yansıtıldığının halka açıklanması önemlidir.

Tasarıma Etki kriteri, kullanılan yöntemin, tasarım projeleri özelinde, halkın yalnızca fikir vererek değil, fiziksel mekanın tasarımına dair kararlar üreterek katılım gösterebilmesine elverişliliği üzerinden bir değerlendirme yapma amacıyla belirlenmiştir.

Temsiliyet literatürde tanımlanmış etkinlik değerlendirmesi kriterleri arasında en yaygın olarak kullanılan kriter olmakla birlikte, yöntemlerin katılım sürecine karardan ya da projeden etkilenecek topluluğun tüm kesimlerini dahil edebilme potansiyelini değerlendirmeye yöneliktir. Temsiliyet kriterinde, farklı yaş gruplarına dahil, farklı etnik kökenlerden gelen ya da farklı siyasi görüşlere sahip grupların, öncelikle doğru analiz edilerek belirlenmesi, ardından katılım sürecine tümünü temsil edecek katılımcıların dahil edilmesi önemlidir.

Erken katılım kriteri, kullanılan yöntemin halkı projenin hangi aşamasında sürece dahil ettiğinin belirlenmesine yönelik bir kriterdir. Erken katılım kriterinde, katılım sürecinin olabildiğince erken başlatılması olumlu bulunmaktadır.

Şeffaflık kriterinde, karar verme süreçlerinin kapalı kapılar ardında yürütülmemesi, halka sürecin tüm aşamalarını izleme ve karar verme süreçlerinin işleyişini görebilme imkanı verilmesi yöntemin etkinliğini arttırmaktadır. Katılım sürecinin şeffaflığı, halkın süreç yöneticilerine olan güvenini de arttırıcı bir etmendir.

Kaynaklara erişim kriteri, yöntemin katılımcılara gerekli bilgiyi, dökümanı, profesyonel desteği, karar üretmelerine yardımcı olabilecek malzemeleri ve yeterli ve uygun zamanı sağlayabilmesi üzerinden bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır.

Yöntemlerin etkinlik değerlendirme kriterleri çerçevesinde incelendiği çizelgede, yöntemlerin her kriter açısından etkinlik düzeyi (0), (-) ve (+) şeklinde üç değer ile derecelendirilmiştir (Çizelge 4.2). (0) yöntemin kriter açısından değerlendirilme şartlarını dahi sağlamadığı durumlarda kullanılmıştır. Örneğin; duyuru yöntemleri ya da rehberli turlar herhangi bir karar verme süreci içermediklerinden, karara etki ve karar verme sürecinin şeffaflığını değerlendirmeyi amaçlayan şeffaflık kriterlerinde (0) ile derecelendirilmiştir. (-) yöntemin kriter açısından zayıf kaldığını, (+) ise yöntemin bu kriteri sağladığını göstermektedir.

Çizelgede aynı zamanda yöntemlerin hangi düzeyde katılımı sağladığı da incelenecektir. Katılım düzeyleri değerlendirilmesi IAP2'nin tanımlamış olduğu; bilgilendirme, danışma, dahil etme, işbirliği ve yetkilendirme düzeyleri üzerinden yapılacaktır (Bkz. Bölüm 3.1).

Çizelge 4.2 : Katılım Yöntemlerinin Etkinlik Değerlendirmesi.

Katılım Yöntemi	Katılım Düzeyi	Etkinlik Değerlendirme					
		Karara Etki	Tasarıma Etki	Temsiliyet	Erken Katılım	Şeffaflık	Kaynaklara Erişim
Duyuru: Haber, Reklam, Kampanya	Bilgilendirme	0	0	+	+	0	+
Rehberli Turlar	Bilgilendirme/Danışma	-	-	+	+	-	+
Anket	Danışma	-	-	+	+	+	-
Odak Grupları	Danışma	-	-	+	+	+	-
Çalıştay	İşbirliği	+	+	+	+	+	+
Halk Toplantıları	Danışma	-	-	+	+	-	-
Açık Oturumlar	Bilgilendirme	-	-	+	-	-	-
İnternet Tabanlı Katılım	Danışma/Dahil Etme	+	+	+	+	+	+
Maket	İşbirliği Yapma	+	+	+	-	+	+
Toplumsal Vizyon Belirleme	Danışma/Dahil Etme	+	-	+	+	+	+
Kendin Yap	Yetkilendirme	+	+	+	+	+	+

Değerlendirilen katılım yöntemlerinden ilki olan duyuru yöntemi, haberler, reklamlar kampanyalar, stantlar gibi çeşitli iletişim araçları ile projenin tanıtılması halkı bilgilendirmeyi amaçlayan bir yöntemdir. Gleisdreieck Park ve Place au Changement örneklerinde de görülebileceği gibi sürecin başında uygulanan bu yöntem, uzmanlardan halka tek taraflı bilgi akışıyla gerçekleşmektedir. Gleisdreieck Park'ta duyurunun yapılabilmesi amacıyla bilgilendirme masaları kurulmuş ve halkın dikkatini çekebilmek amacıyla “Haydi Gleisdreieck’a Gidelim” kampanyası düzenlenmiş olup, aynı yöntem Place au Changement projesinde “Kendinize Bir Meydan Yapın” sloganıyla ve halkı katılım sürecine davet eden bir kampanyanın düzenlenmesiyle kullanılmıştır. Her iki örnekte de bu yöntemle, kararlara ya da tasarıma herhangi bir etki söz konusu değildir. Geniş kitlelere ulaşabildiği için temsiliyet düzeyi yüksek olsa da herhangi bir karar verme süreci içermediği için şeffaflık kriteri açısından etkisizdir. Katılımcılara süreç ve proje hakkında bilgi veren, uzmanlardan ya da proje hakkında bilgi sahibi olan kişilerin katkıda bulunduğu bu yöntemin kaynaklara erişim açısından da etkin olduğu söylenebilir. Ancak kararlara ve tasarım sürecine hiçbir etkisi olmadığı için tek başına katılımı sağlayıcı bir yöntem olarak değerlendirilemez.

Gleisdreieck Park projesinde uygulanan rehberli turlar, halkı projenin gerçekleşeceği alan hakkında bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Ancak uygulamada da görüldüğü gibi turların sonunda düzenlenen katılımcıların görüşlerinin ve önerilerinin alınması kısmı, katılım düzeyleri çerçevesinde danışmanın da gerçekleştiğini göstermektedir. Genellikle sürecin başlangıcında düzenlenen rehberli turlar, kararlara ya da tasarıma etki etme olanağı vermemekte, katılımcıları yaşanacak değişiklikler hakkında bilgilendirme ve farkındalıklarını arttırmayı hedeflemektedir. Gleisdreieck Park projesi kapsamında düzenlenen turlara yaklaşık 2200 kişinin katılmış olması ve turların herkesin katılımına açık olması temsiliyet değerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Rehberli turların ardından yapılan değerlendirmelerin karar verme süreçlerine etkisi net olarak okunamadığından şeffaflık kriteri açısından zayıf bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Rehberli turlarda kaynaklara erişim kriteri açısından, turların alana ve sürece hakim bir yardımcı eşliğinde düzenlenmesi, haritalarla desteklenmesi ve asıl amacının halka bilgi vermek olması nedeniyle etkilidir.

Anket alışmaları halktan bilgi ve görüş almayı amaçlayan, danışma düzeyinde bir katılım sağlayan en eski yöntemlerden biridir. Gleisdreieck Park projesinde alan yarışmaya hazırlanmadan önce elektronik posta yolu ile 1600 aileye gönderilen anket katılımcıların parkla ilgili beklenti ve görüşlerini almayı amaçlamaktadır. alışmalarının sonuçlarının kararlara doğrudan etkisi olmasa da, halkın önerilerinin ilerleyen süreçlerde dikkate alınması olasıdır. Anket sonuçlarının tasarım kararlarna ise herhangi bir etkisi olmamıştır. Temsiliyet kriterinde, geniş bir katılım sağladığından yüksek olarak derecelendirilmiştir. Yöntemin karar verme sürecinden önceki evrede katılım sağlaması erken katılım açısından etkilidir. Berlin’de uygulanan anket çalışmasının sonuçlarının internet ortamında paylaşılmış olması şeffaflık açısından yöntemin etkin kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca yine anketin internet ortamında gerçekleştirilmiş olması, katılımcıların kaynaklara erişimini sağlamada etkili bir uygulama olarak değerlendirilebilir.

Gleisdreieck Park projesinde uygulanan odak grubu toplantıları göçmen genç kızlar, göçmen kadınlar, Alman kadınlar, göçmen yetişkin ve genç erkekler, Alman orta yaş ve üzeri vatandaşlar, Kreuzberg ve Mitte bölgelerinin kesişiminde yaşayan nüfus, Schöneberg ve Mitte bölgelerinin kesişiminde yaşayan nüfusu kapsayacak şekilde düzenlenmiş ve bu grupların park hakkındaki beklenti ve istekleri konuşulmuştur. Bu projede kararlara ve tasarıma doğrudan etkileri olmasa da, odak grubu toplantılarının sonucunda elde edilen çıktıların kararlara yansıtılması mümkündür. Odak grubu toplantılarının yapı itibariyle az sayıda kişiden oluşan gruplarla yapılması temsiliyeti düşürücü bir özellik olsa da, Gleisdreieck Park projesinde çeşitliliğin sağlanması amacıyla belirlenen grupların hem ayrı ayrı, hem de karıştırılarak toplantılara alınmış olması temsiliyet kriterinde etkinliği yükseltmektedir. Sürecin başında gerçekleştirildiği için erken katılım açısından etkili olarak değerlendirilmiştir. Toplantıların kapalı kapılar ardında gerçekleştirilmesi şeffaflık kriterinin etkinliğini azaltsa da, internet ortamında toplantı sonuçlarının yayınlanması etkinliği yükseltmektedir. Toplantıların kısıtlı zamanda gerçekleştirilmeleri, odak gruplarının katılımcılara yeterli kaynağı sağlamada yeterli olmadığını göstermektedir.

İncelenen her üç projede de uygulanan bir yöntem olan çalıştaylar, özellikle tasarım konusunda halkın katılımını amaçlayan ve birlikte karar üretilen ve kimi zaman kararların doğrudan uygulandığı bir süreç olduğundan katılımın işbirliği seviyesinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Çalıştaylar Gleisdreieck Park (Doğal Deneyim Alanı) ve Place au Changement projesinde olduğu gibi doğrudan uygulama içerebildiği gibi, Wharf District Park projesindeki gibi karar üretme süreçleri olarak da uygulanabilir. Bu anlamda kararlara ve tasarıma doğrudan etkisi olan bir yöntemdir. Farklı gruplar için (örneğin çocuklar, öğrenciler, kadınlar gibi) gerçekleştirilebildiği gibi, fazla sayıda kişinin katılımı ile de uygulanabilen yöntemlerdir, bu nedenle temsiliyet açısından etkin olarak değerlendirilmişlerdir. Çalıştaylar Wharf District Park ve Gleisdreieck Park projelerinde katılım sürecinin başında, Place au Changement projesinde ise uygulama aşamasında tercih edilmiş olmasına rağmen doğrudan karara etki sağladığı için erken katılım konusunda etkilidirler. Doğrudan mekana yönelik öneriler ortaya koyduğundan şeffaf ve çalıştay sürecinde bilgi aktarımı, profesyonel yardım, malzeme ve öneri üretmek için tanınan uzun zaman kaynaklara erişim kriteri kapsamında etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir.

Halk toplantıları üç projede de uygulanmış olan, geniş bir katılım ve dolayısıyla temsiliyet sağlanarak, çoğunlukla tasarım önerileri ya da alternatiflerinin halka sunulması, danışma düzeyinde katılımın gerçekleştirildiği bir yöntemdir. Bu toplantılardaki kısıtlı süre katılımcıların ayrıntılı görüşlerinin alınmasına ya da öneri getirilmesine olanak sağlayamadığından, bu yöntemin kararlara ve tasarıma etki etme konusunda çok etkili olmadığı ve kaynaklara erişimi yeterince sağlayamadığı söylenebilir. Genellikle tasarım aşamasında düzenlendiği görülen halk toplantılarının, katılımı sürecin başından itibaren sağlayamadığı görülmektedir. Ancak Gleisdreieck Park projesinde yarışma sürecinin ön elemesini geçen ekiplerin alternatiflerini sunarak halkın yorumlarını aldığı ve bu katkıların ardından kazanan projenin belirlendiği yöntemin görece daha erken aşamada katılımı sağladığı söylenebilir. Halk toplantılarının genellikle kalabalık gruplarla ve sıklıkla yapılması, yöntemi temsiliyet açısından etkili kılmaktadır. Yöntemin şeffaflığı konusunda farklı projelerde farklı noktalar ön plana çıkmaktadır. Şeffaflık kriteri açısından halk toplantılarının en yoğun kullanıldığı Wharf District Park Projesi'ndeki yöntem incelenecek olursa her toplantıda daha önce tartışılmış kararların duvarlara asılarak

sergilenmesi yöntemin şeffaflığını etkin kılmıştır. Ancak diğer iki projede halk toplantılarında yöntemin şeffaflığını artırıcı uygulamalarla karşılaşılmamaktadır. Bu nedenle yöntem şeffaflık açısından genel anlamda etkili bulunmasa da, şeffaflığın artırılmasının mümkün olduğu görülmektedir.

Wharf District Park projesinde, yarışmayı kazanan ekibin tasarım alternatiflerini halka sunduğu aşamada uygulanmış olan açık oturum yöntemi, genellikle proje hazırlandıktan sonra halka sunulmasını amaçlayan bir yöntemdir. Bilgilendirme düzeyinde katılımı sağlayan bu yöntemde, kararlara ya da tasarıma halkın müdahalesi ancak oturumun sonunda yapılan değerlendirme kısmında halkın fikirlerini dile getirmesi ve bu fikir ve önerilerin dikkate alınması ile sağlanabilir. Açık oturumların herkesin katılımına açık olarak düzenlenmesi nedeniyle temsiliyet kriteri etkin olarak değerlendirilmiştir. Açık oturum, halka açık şekilde düzenlense de kararların nasıl alındığına ya da katılımcıların kararlara olan etkisine dair net sonuçlar ortaya konulmadığından şeffaf bir yöntem olarak değerlendirilememekte; projenin bitiminin ardından ya da sürecin ortasında düzenlenmesi nedeniyle erken katılımı sağlama kriterinde yetersiz olmaktadır. Kaynaklara erişim kriterinde de, katılımcılara yalnızca bilgi aktarımı olması nedeniyle düşük olarak işaretlenmiştir. Wharf District Park örneğinde düzenlenen açık oturumun ardından projenin ve proje ekibinin aldığı tepkinin, tasarım ve katılım sürecini yeniden planlamalarına neden olmuş olması, yöntemin gerçek katılım sağlama konusundaki yetersizliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

İnternet tabanlı katılım, özellikle Gleisdreieck Park projesinde etkin olarak kullanılmış olan, halkın görüşlerini internet üzerinden almayı sağlayan bir yöntemdir. Gleisdreieck Park projesinde, sürecin başında internet üzerinden yorumların, isteklerin ve önerilerin dile getirebileceği bir forum ve harita üzerine öneri ve isteklerin işaretlenebildiği bir uygulama ile halkın katılımı sağlanmıştır. Bu süreçte halkın karar ve öneri üretmesine ve tasarıma müdahalesine izin verilmiş ve sürecin sonunda bu öneriler düzenlenerek parkın geleceğine dair ortak bir rapor oluşturulmuştur. Bu raporun daha sonra düzenlenen yarışmaya altlık oluşturması yöntemin karar verme aşamasına ve tasarıma etki edebileceğini göstermektedir. Yöntemin projenin başlangıcında uygulanmış olması ve geniş bir kitlenin, çaba harcamadan erişebilmesi ve katılabilmesi erken katılım ve temsiliyet kriterleri açısından etkili bir yöntem olarak işaret etmektedir. Getirilen önerilerin internet ortamında

herkese açık olması ve ardından Berlin Senatosu tarafından forumun sonuçlarının derlenerek yayınlanması şeffaflığı desteklemektedir. Yöntemin kolay ulaşılabilir olması, kısıtlayıcı bir zaman aralığı içermemesi ve süreç boyunca katılımcıların yetkililere de soru yöneltmesine izin verilmesi kaynaklara erişim kriterinin sağlanmasında etkili olmuştur.

Wharf District Park projesinde halkın tasarımı daha rahat anlaması ve kavramasını sağlayacak olan yöntemler denenirken, en etkili yöntemin alanın 1/16 ölçeğindeki bir maketinin üretilerek, katılımcıların bu maket üzerinden tartışmasını ve karar üretmesini sağlamak olduğu görülmüştür. Üretilen kararların fiziksel mekandaki karşılığını görmeye yardımcı olan bu yöntemde uzmanlar ve halk birlikte çalışarak öneriler geliştirmişlerdir. Yöntemin amacının, öneri üretmek ve tasarım geliştirmek olması kararlara ve tasarıma etki konusunda etkili olduğunu göstermektedir. Yöntemin sürecin başlangıcında uygulanmaması erken katılım kriterindeki değerlendirmeyi olumsuz etkilese de, kararların mekandaki yansımalarını da açık bir şekilde gösterebildiğinden şeffaf bir sürece işaret etmektedir. Tüm katılımcıların maket üzerinde uzmanlarla ve sağlanan malzemelerle öneri üretebilmesi temsiliyet ve kaynaklara erişim kriterleri açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Tasarım sürecinin başında uygulanan toplumsal vizyon belirleme toplantıları, olabildiğince geniş bir yelpazede katılımcıya ulaşarak halkın proje hakkında ortak bir vizyon oluşturmasını amaçlamaktadır. Wharf District Park ve Gleisdreieck Park projelerinde, uygulanan toplumsal vizyon belirleme yöntemi halk toplantıları ya da çalıştaylar gibi farklı yöntemlerle birleştirilerek, üretilen ortak vizyonun plan kararlarına ve uygulamaya dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Bu yöntem kararlara etki edebilirken, tasarım ölçeğinde fazla tercih edilmemesi nedeniyle tasarıma etki kriterinde etkili olarak değerlendirilmemiştir. Sürecin geniş bir kitle tarafından takip edilmesi ve kararların açıkça ortaya konması şeffaflığı desteklerken, vizyon belirleme sürecinin başlangıcında uzmanlar ve halkın içerisine girdiği yoğun çalışma kaynaklarına erişimde de yüksek değerlere sahip olmasını sağlamaktadır.

Place au Changement projesinin öngördüğü katılım sürecinin özünü oluşturan, halkın aldığı kararları doğrudan mekana uyguladığı kendin yap yöntemi, değerlendirmede yetkilendirme düzeyinde katılımı sağlayan tek yöntemdir. Kararın ve tasarımın kullanıcıya bırakıldığı bu yöntem, tüm halkın katılımına açık olarak gerçekleştirilmekte ve başlı başına süreci oluşturmaktadır. Gleisdreieck Park projesinde de halkın tasarladığı ve uyguladığı “Toplum Bahçeleri” ve “Doğal Deneyim Alanı” projeleri ile Place au Changement projesinde uygulanan üç aşamalı uygulama süreci uygulamanın vatandaşlarla birlikte yapıldığı şeffaf bir sürece işaret etmekte ve kararların uygulanmasında sağlanan malzeme, uzman desteği ve harcanan vakit kaynaklara erişim kriterinde de olumlu bir değerlendirme ortaya koymaktadır. Ancak kendin yap yönteminin uygulanabilmesinde projenin ölçeğinin ve karmaşıklığının büyük öneme sahip olduğu unutulmamalıdır.

Yöntemlerin belirlenen kriterler çerçevesinde değerlendirildiği tabloya, yöntemlerin ortaya çıkışında etkili olan ya da amaçlarıyla karşılaştırıldığında örtüşen planlama yaklaşımları eklendiğinde (Çizelge 4.3) geniş kapsamlı rasyonel planlama, savunucu planlama ya da aşamalı planlama yaklaşımı etkisinde geliştirilmiş olan yöntemlerin hiçbirinin kararlara etki kriterinde “etkili” olarak değerlendirilemediği; diğer bir deyişle gerçek katılımı sağlamada başarısız olduğu söylenebilir. Diğer yandan stratejik mekânsal planlama yaklaşımı etkisiyle geliştirilmiş olan yöntemlerin, başta karara etki kriteri olmak üzere neredeyse tüm kriterler çerçevesinde etkili olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Çizelge 4.3 : Katılım Yöntemlerinin Etkinlik Değerlendirmesi ve Hakim Planlama Yaklaşımları.

Katılım Yöntemi	Hakim Planlama Yaklaşım	Katılım Düzeyi	Etkinlik Değerlendirme					
			Karara Etki	Tasarıma Etki	Temsiliyet	Erken Katılım	Şeffaflık	Kaynaklara Erişim
Duyuru: Haber, Reklam, Kampanya	Geniş Kapsamlı Rasyonel Planlama	Bilgilendirme	0	0	+	+	0	+
Rehberli Turlar		Bilgilendirme/Danışma	-	-	+	+	-	+
Anket	Geniş Kapsamlı Rasyonel Planlama	Danışma	-	-	+	+	+	-
Odak Grupları	Aşamalı Planlama	Danışma	-	-	+	+	+	-
Çalıştay	Stratejik Mekansal Planlama	İşbirliği	+	+	+	+	+	+
Halk Toplantıları	Savunucu Planlama	Danışma	-	-	+	+	-	-
Açık Oturumlar	Geniş Kapsamlı Rasyonel Planlama	Bilgilendirme	-	-	+	-	-	-
İnternet Tabanlı Katılım	Stratejik Mekansal Planlama	Danışma/Dahil Etme	+	+	+	+	+	+
Maket	Stratejik Mekansal Planlama	İşbirliği Yapma	+	+	+	-	+	+
Toplumsal Vizyon Belirleme	Stratejik Mekansal Planlama	Danışma/Dahil Etme	+	-	+	+	+	+
Kendin Yap	Stratejik Mekansal Planlama	Yetkilendirme	+	+	+	+	+	+

4.5 Bölüm Sonucu

Bu bölümde incelenmiş olan, katılımcı süreçlerle gerçekleştirilmiş üç kentsel tasarım projesinin hepsinde katılımı sağlamaya yönelik birden fazla yöntemin kullanıldığı, elde edilmek istenen çıktıya göre farklı yöntemlerin tercih edildiği görülmektedir. Farklı katılım yöntemleri farklı düzeylerde katılımı sağlarken, aynı yöntemin uygulamalardaki alternatif kullanımları katılım düzeyi ve etkinliğini değiştirebilmektedir.

Yöntemlerin etkinlik değerlendirilmesi sonucunda en iyi yöntemin hangisi olduğunun ya da en başarılı katılım sürecinin hangi projede yürütüldüğünün belirlenmesi bu çalışmanın amaçları arasında yer almamaktadır. Ancak her yöntemin etkili olduğu ve olmadığı yönlerinin belirlenmiş olması, uygulamada yöntemlerin geliştirilerek daha etkin hale getirilebilmesinde bir çerçeve sunmaktadır.

Katılım yöntemlerinin etkinlik değerlendirmesinin yapıldığı tablo, yöntemlerin ortaya çıkışında etkili olan planlama yaklaşımları eklenerek değerlendirildiğinde stratejik mekansal planlama etkisi ile oluşturulmuş yöntemlerin daha yüksek etkinlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Yalnızca stratejik mekansal planlama etkisi ile geliştirilmiş olan yöntemler gerçek katılımın göstergesi olan karara etki kriterinde etkin olurken, diğer planlama yaklaşımları etkisinde geliştirilmiş olan yöntemlerin daha düşük düzeyde etkili oldukları söylenebilir.

5. SONUÇ

Tez çalışması, kentsel tasarım ve planlama literatürünün bütünselliğinden yola çıkılarak, geçmişten günümüze farklı planlama yaklaşımlarında katılım olgusunun nasıl ele alındığının incelenmesi ile başlamıştır. Geniş kapsamlı rasyonel planlamadan başlayarak, savunucu planlama, aşamalı planlama ve stratejik mekansal planlamanın katılım yaklaşımları incelendiğinde, halkın planlacının/tasarımcının verdiği kararlar hakkında sürecin sonunda bilgilendirildiği “planlamaya katılım” yaklaşımından; giderek daha geniş bir kitlenin temsiline olanak veren, şeffaf, farklı aktörler arasında müzakere ortamını destekleyen ve halkın kararlara etkisinin giderek arttığı “katılımcı planlama” yaklaşımına evrilen bir süreç görülmektedir.

Kentsel tasarım uygulamaları stratejik mekansal planlamanın eylem odaklılık ve rekabetçilik ilkelerinin etkisiyle, kentlerin yüksek kaliteli ve özgün tasarımlara sahip kent mekanlarına sahip olma arzusu karşısında önemli bir araç olarak kullanılmakta ve gün geçtikçe artmaktadır. Ancak stratejik mekansal planlamanın tanımladığı bir diğer ilke olan “katılım”ın etkisiyle, kentsel tasarım projelerinin başarısı yalnızca tasarım süreçleri ya da özellikleri ile değil, planladıkları katılım süreçlerinin başarısı üzerinden de değerlendirilmektedir.

Son yıllarda oldukça tartışılan katılımın etkinliğinin değerlendirilmesi konusu, günümüzde üzerinde görüş birliğine varılmış bir konu olmamakla birlikte, değerlendirmenin nasıl yapılabileceğine dair de netleşmiş yöntemler tanımlandığı da söylenemez. Bu çalışma da kentsel tasarım projelerinde kullanılan katılım yöntemlerinin etkinliğini değerlendirmeye yönelik bir çerçeve; literatürde tanımlanmış olan yöntemler ve değerlendirme kriterleri baz alınarak geliştirilmiş bir kriterler seti tanımlanmıştır.

Çalışma kapsamında oluşturulan değerlendirme sistematığı belirlenirken incelenen farklı katılım etkinliği değerlendirme çalışmaları, öncelikle katılımın sağlanmasının başlı başına bir amaç olarak mı yoksa belirlenen hedeflere ulaşmada bir araç olarak mı algılandığının tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada katılım süreci, projede belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmada bir araç olarak ele alınmakta ve etkili bir katılım süreci, özellikle kamu kullanımındaki açık alanlarda geliştirilen kentsel tasarım projelerinin başarıya ulaşmasında, önemli bir etken olarak görülmektedir.

Katılım yöntemlerin etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik kriterler seti belirlenmeden önce, genel olarak bu yöntemlerden beklentinin ne olduğuna yönelik olarak aşağıdaki sorular tanımlanmıştır;

- Bu yöntemle katılımcılar karar verme süreçlerine ne kadar dahil olmuştur?
- Bu yöntemle katılımcılar mekanın tasarımına yönelik kararlara ne kadar dahil olmuştur?
- Bu yöntemle tasarımdan etkilenecek nüfusun tüm kesimlerini temsil eden bir katılımcı profili sürece dahil edilmiş midir?
- Bu yöntemle projenin hangi aşamasında katılım sağlanmıştır?
- Bu yöntem katılım ve karar verme süreçlerinde şeffaflık ilkesiyle uygulanmış mıdır?
- Bu yöntem uygulanırken kaynaklara erişim yeterli düzeyde sağlanmış mıdır?

Bu sorular çerçevesinde, karara etki, tasarıma etki, temsiliyet, erken katılım, şeffaflık ve kaynaklara erişim olmak üzere altı değerlendirme kriteri belirlenmiş ve incelenen örneklerde kullanılan katılım yöntemleri uygulamalar üzerinden değerlendirilmiştir.

Değerlendirme sonucunda ayrıntılı olarak görülebildiği gibi (Bkz. Bölüm 4.4), incelenen her yöntemin kendi içerisinde açmazları ve eksiklikleri bulunmaktadır. Tanımlanan kriter seti, özellikle tasarım projelerinde kullanılacak tasarım yöntemlerinin etkinliğine yönelik fikirler verse de her yöntemin olumsuz ya da eksik yanlarının geliştirilerek uygulanması, projenin amacı, ölçeği ve topluluğun yapısına göre farklı yöntemlerin bir arada uygulanacağı bir katılım süreci planlanması katılımın etkinliğini arttırmada büyük öneme sahiptir.

Farklı katılım yöntemlerinin etkinlik düzeyinin değerlendirildiği tabloya, yöntemlerin gelişmesinde etkili olan planlama yaklaşımları da eklendiğinde, stratejik mekânsal planlama etkisiyle geliştirilen yöntemlerin yüksek etkinlik düzeyine sahip olduğu, diğer planlama yaklaşımları ile (geniş kapsamlı rasyonel planlama, savunucu planlama, aşamalı planlama) geliştirilen yöntemlerin hiçbirinin gerçek katılımın göstergesi olan katılımcıların kararlara doğrudan etkisini sağlamadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, stratejik mekânsal planlamanın ilkelerinden olan “katılım”ın, yalnızca literatürde müzakereci, her aşamada, geniş katılımı destekleyen, şeffaf bir katılım süreci tarif etmekle kalmayarak, getirdiği anlayışın etkisi ile geliştirilmiş olan yöntemlerin uygulamada da etkili katılım süreçleri gerçekleştirilmesinde önemli rol oynadığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abelson, J., Gauvin, F. P.** (2006) Assessing The Impacts of Public Participation: Concepts, Evidence and Policy Implications, Public Involvement Network Research Report, Canadian Policy Research Networks, Canada
- Albrechts, L.** (2004) Strategic (Spatial) Planning Reexamined, Environment and Planning B: Planning and Design 2004, 31, 743-758, United Kingdom
- Arnstein, S.** (1969) A Ladder of Participation, Journal of The American Institute Planners, 35, 216-224, United States
- ASLA.** (2013) The Rose Kennedy Greenway: A Harmonious Composition Shaped by Distinct Parcels, ASLA Annual Meeting and Expo Report, United States
- Ataöv, A.** (2007) Planlamada Sosyal Bilimcinin Değişen Rolü: Toplumdan Biri Olmak, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi (METU Journal of the Faculty of Architecture), 24 (1), 139-152, Ankara
- Baş, Y.** (2006) Planlama-Mimarlık İlişkisi Yeniden Tanımlanırken..., Planlama Dergisi, 2006/4, ss. 7-14, İstanbul
- Beierle, T. C., Konisky, D. M.** (2000) Values, Conflict and Trust In Participatory Environmental Planning, Journal of Policy Analysis and Management, Vol. 19, No. 4, 587-602, United States
- Brown, G., Chin, S. Y.** (2013) Assessing The Effectiveness of Public Participation in Neighbourhood Planning, Planning Practice and Research, 28:5, 563-588, United Kingdom
- Carr, D., Halvorsen, K.** (2010) An Evaluation of Three Democratic, Community-Based Approaches to Citizen Participation: Surveys, Conversations with Community Groups and Community Dinners, Society & Natural Resources: An International Journal, 14:2, 107-126, United Kingdom
- Chess, C.** (2000) Evaluating Environmental Public Participation: Methodological Questions, Journal of Environmental Planning and Management, 43(6), 769-784, United Kingdom
- Coglianese, C.** (2002) Is Satisfaction Success? Evaluating Public Participation In Regulatory Policymaking, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, Faculty Research Working Papers Series, United States
- Crosby, N., Kelly, J. M., Schaefer, P.** (1986) Citizen Panels: A New Approach to Citizen Participation, Public Administration Review, 46, 170-78, United States

- Davis, D., Moore, N., Wright M., Zykofsky, P.** (2013) Participation Tools for Better Community Planning, Local Government Commision, The California Endowment, United States
- Davidoff, P.** (1965) Advocacy and Pluralism In Planning, Journal of the American Institute of Planners, 31:4, 331-338, United States
- Ersoy, M.** (2012) Planlama Kuramına Giriş, Kentsel Planlama Kuramları, Genişletilmiş 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara
- Ersoy, M.** (2012) Kapsamlı Planlama Yaklaşımına Karşı Sağdan Bir Eleştiri: Adım Adım (Aşamalı) Planlama, Kentsel Planlama Kuramları, Genişletilmiş 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara
- Faga, B.** (2006) Designing Public Consensus: The Civic Theater of Community Participation for Architects, Landscape Architects, Planners, and Urban Designers, John Wiley and Sons, United States
- Fiorino, D. J.** (1990) Citizen Participation and Environmental Risk: A Survey of Institutional Mechanisms, Science, Technology and Human Values, 15:2, 226-243, United States
- Firidin, E.** (2004). Değişen Paradigmalar Ekseninde Kent Planlamaya Yeni Yaklaşımlar, Planlama Dergisi, 2004/2, ss. 44-50, İstanbul
- Firidin Özgür, E.** (2009) Stratejik Planlamada Kentsel Projeler, Stratejik Yönetim Dergisi, Sayı 1, ss. 45-49, EYPASAD yayını, Ankara
- Gedikli, B.** (2012) Stratejik Mekânsal Planlama: Planlamada Yeni Anlayışlar, Yöntemler ve Teknikler, Kentsel Planlama Kuramları, Genişletilmiş 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara
- Gospodini, A.** (2002) European Cities in Competition and the New 'Uses' of Urban Design, Journal of Urban Design, vol. 7, No. 1, 59-73, United Kingdom
- Habermas, J.** (1984) The Theory of Communicative Action I. Reason and Rationalisation of Society, Beacon Press, Boston, MA
- Healey, P., Khakee, A., Motte, A., Needham, B.** (1999) European Developments In Strategic Spatial Planning, European Planning Studies, 7:3, 339-355, United Kingdom
- Hou, J.** (2011) Citizen Design: Participation and Beyond, Companion to Urban Design, ss. 329-40, United States
- Kaufman, J. Jacobs, H.** (1987) A Public Planning Perspective on Strategic Planning, Readings in Planning Theory, S.Campell ve S. Fainstein (eds), Oxford, Blackwell
- Kelly, D. K., Becker B.** (2000) Community Planning An Introduction To The Compehensive Plan, Island Press, Washington
- Lane, M. B.** (2005) Public Participation in Planning: An Intellectual History, Australian Geographer, 36:3, 283-299, United States
- Lindblom, C.E.** (1959) The Science Of 'Muddling Through', Public Administration Review, 19, 78-88, United States

- Ministry for the Environment of New Zealand**, (2006) Urban Design Toolkit, First Edition, (www.mfe.govt.nz), New Zealand
- Petts, J.** (1995) Waste Management Strategy Development: A Case Study of Community Involvement and Consensus-Building in Hampshire, *Journal of Environmental Planning & Management*, 38:4, United Kingdom
- Rosener, J.** (1978) Citizen Participation: Can We Measure Its Effectiveness?, *Public Administration Review*, 38 (September/October), 457-463, United States
- Rowe, G., Frewer J. L.** (2000) Public Participation Methods: A Framework For Evaluation, *Science, Technology and Human Values*, 25:3,
- Rowe, G., Frewer J. L.** (2004) Evaluating Public-Participation Exercises: A Research Agenda, *Science, Technology and Human Values*, 29:512, United States
- Rowe, G., Frewer, J. L., Marsh R.** (2004) Evaluation of A Deliberative Conference, *Science, Technology and Human Values*, 29:1, 88-121, United States
- Sanoff, H.** (2000) *Community Participation Methods In Design and Planning*, John Wiley and Sons, Inc, New York, Chichester, Weinheim, Brisbane, Singapore, Toronto
- Sanoff, H.** (2006) Multiple Views of Participatory Design, *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 23:2, 131-143, Ankara
- Şengül, T.** (2002) Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme, *Planlama Dergisi*, 2002/2-3, ss. 8-30, İstanbul
- Taylor, N.** (1999) Anglo-American Town Planning Theory Since 1945: Three Significant Developments But No Paradigm Shifts, *Planning Perspectives*, 14, 327-345, United States
- Tekeli, İ.** (2009) Akılcı Planlamadan Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya, İlhan Tekeli Toplu Eserler – 7, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- Till, J.** (2005) The Negotiation of Hope, in *Architecture and Participation*, Blundell Jones, Petrescu, Till, eds., London, Routledge, 25-44
- Wulz, F.** (1986) The Concept Of Participation, *Design Studies*, 7, 153-162, United Kingdom
- Yoldaş Kırlangıç, Ö.** (2012) Dar Gelirliler İçin Konut Üretiminde Bir Yöntem Olarak Mimari Tasarımda “Kullanıcı Katılımı”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimari Tasarım Sorunları Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Wharf District Park Projesi İnternet Kaynakları

<http://www.copley-wolff.com/portfolio/parks/46-portfolio/parks/297-rose-kennedy-greenway.html#> (15.12.2013)

<http://www.abettercity.org/transportation/centralcorridor.html> (15.12.2013)

<http://www.behance.net/gallery/Rose-Kennedy-Greenway-Wharf-District-Park/609128> (15.12.2013)

Gleisdreieck Park Projesi İnternet Kaynakları

[http://fluswikien.hfwu.de/index.php/Gleisdreieck_\(Railway_Triangle\)_Berlin,_Germany](http://fluswikien.hfwu.de/index.php/Gleisdreieck_(Railway_Triangle)_Berlin,_Germany) (15.12.2013)

<http://www.sla.dk/byrum/gleisdgb.htm> (15.12.2013)

<http://urbanchange.eu/2007/01/22/berlin-gleisdreieck/> (15.12.2013)

<http://www.berlin-gleisdreieck.de/> (15.12.2013)

<http://www.gruen-berlin.de/> (15.12.2013)

<http://www.publicspace.org/en/works/g047-park-am-gleisdreieck> (15.12.2013)

http://www.stadtentwicklung.berlin.de/aktuell/wettbewerbe/ergebnisse/2006/gleisdreieck/zebralog/_start-offlineversion.html (15.12.2013)

<http://www.stadtentwicklung.berlin.de/aktuell/wettbewerbe/ergebnisse/2006/gleisdreieck/buergerbeteiligung.shtml> (15.12.2013)

<http://www.atelier-loidl.de/?s=gleisdreieck&lang=en> (15.12.2013)

<http://www.visitberlin.de/en/spot/park-at-gleisdreieck> (15.12.2013)

Place au Changement Projesi İnternet Kaynakları

<http://ecosistemaurbano.org/english/placemaking-place-au-changement/> (15.12.2013)

<http://www.publicspace.org/en/works/g027-place-au-changement> (15.12.2013)

<http://www.collectifetc.com/appel-a-candidature-du-geant/> (15.12.2013)

<http://inhabitat.com/saint-etienne-residents-transform-wasteland-into-public-square-and-garden/place-au-changement-collectif-etc-14/> (15.12.2013)

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: İdil Akyol

Doğum Yeri ve Tarihi: Kadıköy, İstanbul – 20 Mayıs 1987

E-Posta: idil.akyol@hotmail.com

Lisans: 2005 – 2010, Haziran : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Mesleki Deneyim ve Ödüller:

- 2012: Ödemiş Belediyesi Kent Merkezi ve Yakın Çevresi Ulusal Mimarlık ve Kentsel Tasarım Fikir Proje Yarışması
- 2012: IP Street Berlin Workshop, MSGSÜ, FH Bielefeld, Hogeschool van Amsterdam
- 2011: Afyonkarahisar Cumhuriyet Meydanı ve Çevresi Ulusal Mimarlık ve Kentsel Tasarım Fikir Proje Yarışması
- 2010: Danube International Workshop, İTÜ, Budapest Studio Metropolitana
- 2010, Haziran - Ağustos: Ulusal Cad ve GIS Çözümleri A Ş., Netcad İstanbul Bölge Müdürlüğü, Proje Teknisyeni
- 2009: Re-Thinking Waterfronts International Workshop (MSGSÜ – Hafencity University – Universidad Politecnica de Valencia – Artesis Hogeschool Antwerpen)
- 2009: Exploring The Future of Dockyards International Workshop (MSGSÜ – Cardiff University)
- 2008: Uludağ Milli Parkı I. ve II. Gelişim Bölgeleri Peyzaj Planlama, Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması, 5. Mansiyon Ödülü
- 2008: Sarıkamış Harekatı Anma Alanları Fikir Yarışması, 2. Ödülü

- 2008, Temmuz-Aralık: Proje 8artı Kentsel Tasarım ve Mimarlık Ofisi,
Yardımcı
- 2008: Sulukule Workshop (MSGSÜ, LSE)
- 2007, Haziran: Beşiktaş Belediyesi, İmar Müdürlüğü, Stajyer
- 2007: Gülsuyu-Gülensu Dayanışmacı Planlama Atölyesi
- 2006: İstanbul 2056/Bul-Fiction-Istanbul&Cinema Workshop